KANSA TAISTELI

-miehet kertovat

N:o 2 1982
~~8,50~~ mk sis.lvv.

ERIKOISHINTAAN
VAIN 6,70 mk

SALLAN SUUNNAN TALVISOTA

PUROMA, RINTAMA-KENRAALI

HELSINGIN KOLMAS SUUR-POMMITUS

324004-2-02

DIKTAATTOREITA JA VALTIOMIEHIÄ

SE OLI SITÄ AIKAA

USA:n presidentti *Truman* oli Moskovassa, jossa *Stalin* järjesti hänen kunniakseen mahtavan sotilasparaatin: kymmenen tunnin ajan marssi korokkeen ohi panssareita, tykistöä ja jalkaväkeä. Ilmassa jylisivät pommikoneet.

Sitten Stalin tuli Washingtoniin ja halusi myös nähdä paraatin. Se järjestettiin: kunniakorokkeen ohi marssi valtava sotilassoittokunta ja sen perässä kaksi silinteripäistä frakkipukuista herraa salkku kainalossa.

— Missäs sotaväki on? ihmetteli Stalin.

— Ei ole muuta kuin nämä kaksi herraa, vastasi Truman. — Toisella on salkussaan vetypommi ja toisella valmis antautumisasiakirja.

●

MONENLAISIA TÄHDEN-LENTOJA

Neuvostoliitto lähetti vuonna 1957 avaruuteen ensimmäisen maata kiertävän satelliitin, Sputnik I:n, joka lähetti yksinkertaista radiosignaalia. Kadar oli puolestaan unkarilainen poliitikko, joka ei osallistunut vuoden 1956 kapinayritykseen, vaan asettui Neuvostoliiton käytettäväksi ja yleni maan johtajaksi.

Parisenkymmentä vuotta sitten kierteli maailmalla seuraava juttu.

— Mikä ero on Sputnikilla, Hrushtshevilla ja Kadarilla?

— Kun Sputnik lentää, se piipittää.

— Kun Hrushtshev lensi, hän ei piipittänyt.

— Jos Kadar olisi piipittänyt, hänkin olisi lentänyt.

●

LOISTAVA KARRIEERI

Viimeisenä sotavuonna oli kaksi vanhaa professoria kutsuttu nostomiehinä palvelukseen. Herrat eivät kuitenkaan olleet edes saksalaisen käsityksen mukaan sotakelpoisia, vaan toimittelivat pikku askareita koulutuskeskuksen kasarmialueella.

Eräänä aamuna tiedemiehet tapaavat. Toinen on keräämässä roskia ja pudonneita lehtiä puiden alta, toinen ajaa niitä ikälopulla hevosluuskalla kaatopaikalle.

Syntyy keskustelu.

— Kas vain! Sinustahan on tullut jo piirijohtaja! (Tärkeä natsipomo, saksaksi *Gauleiter.* Äännettynä sana kuulostaa samalta kuin sana *Gaulleiter,* joka tarkoittaa hevoskaakin ajajaa.)

— Hyvinhän tuo menee sinullakin. Sinusta ovat tehneet jo tammenlehvien kantajan.

Tammenlehvien saaminen rautaristin ritariristiin oli saavutus kunniamerkkirintamalla.

●

HIRTEHISTÄ

Juutalaista viedään ammuttavaksi. Vastaan tulee tuttava ja kysyy:

— Mihinkäs olet matkalla?

— Metsälle.

— Missäs on pyssy?

— Apulaiset kantavat, sanoo mies ja viittaa vartijoihin.

Matkalla puhkeaa hyytävä lumimyrsky. Juutalainen kuitenkin vain hymyilee.

— Mitäs virnistelet? tiukkaa osaston komentaja.

— Ajattelen vain, että teidän pitää vielä kahlata tässä lumessa takaisinkin...

Tullaan sitten teloituspaikalle.

— Onko joitakin toivomuksia? tokaisee komentaja.

— Mikäs viikon päivä tänään on?

— Maanantai.

— Huonostipa alkaa tämäkin viikko...

●

KANSA TAISTELI
-miehet kertovat

15. 2. 1982
26. VUOSIKERTA

JULKAISIJA:
Sotamuistoyhdistys ry.

TOIMITUSNEUVOSTO
Puheenjohtaja L. Harvila, ev evp
N. Riuttala, ev evp, E. Pakkala, komdri evp
S. Alapuro, evl evp, E. Eräsaari, ev evp

PÄÄTOIMITTAJA: E. Eräsaari, ev evp.

TOIMITUS
Töölönkatu 35 B, 00260 Helsinki 26,
puh. 44 62 42 kello 10—14.

YLEISSIHTEERI JA
TALOUDENHOITAJA
Tellervo Kaiponen

TAITTO: Tesma Hellström

TILAUKSET JA OSOITTEENMUUTOKSET:
Postilokero 20, 00211 Helsinki 21
Puh. (90-) 616 4833 tai vaihde (90-) 61 641
postisiirtotili 7259-1

ILMOITUSKONTTORI:
Annankatu 29 A, 00100 H:ki 10,
puh. vaihde 61 641, ohivalinta 6164...
Postisiirtotili 7259-1

VUODESSA 12 NUMEROA

TILAUSHINTA
12 kk 99,—
Nyt kaikkiin Pohjoismaihin ilman postituslisää.
Muihin maihin: hintatiedot tilaajapalvelusta.

SANOMAPAINO 1982

ISSN 0451-3371

N:o 2
TÄSSÄ NUMEROSSA

40 TALVISODAN SALLAN SUUNNAN TAISTELUT
48 PAIMENPOJASTA KENRAALIKSI
52 MANNERHEIMLINJALTA VIIPURINLAHDELLE
58 TAISTELIMME MUOLAAN KANNAKSELLA
64 KOLMAS SUURPOMMITUS
68 TANSKALAISET OLIVAT TEKOJEN MIEHIÄ
38 DIKTAATTOREITA JA VALTIOMIEHIÄ

Mannerheim puhui Suomen naisille

Suomen Marsalkka Mannerheimilla oli veressään ylipäällikölle niin välttämätön kiittämisen taito. Suomalaiselle naiselle toi hän moneen otteeseen päiväkäskyissään ilmi kiitollisuutensa heidän eri aloilla isänmaalleen suorittamistaan palveluksista, heidän antamansa uhrin suuruudesta. Edelleen hän toi ilmi syvän kunnioituksensa heidän sanattomalle ja hiljaiselle kärsimykselleen rakkaittensa puolesta.

Jo vapaussodan päättymisen päiväkäskyssä 16.5.1918 hän kiitti sairaanhoitajattaria ja niitä naisia, jotka olivat seuranneet armeijaa ja hoitaneet sen muonitusta: *"Taistelutantereilla laupeudensisarina tai Lotta Svärdinä tai kodeissa uupumattomasti aherrellen sotilaiden varustamiseksi tai muonittamiseksi, kaikkialla kaikilla aloilla on Suomen nainen työskennellyt hiljaisesti ja vaatimattomasti muistamatta unta ja lepoa."* Tällöin mainittiin julkisesti ensi kertaa Lotta Svärdin nimi.

Sotiemme 1939—45 aikana hän moneen kertaan toi esille kiitollisuutensa.

Päiväkäskyssään n:o 10/24.12.1939 hän lausui: *"...Kaukana lumien peittämässä Pohjolassa, Jäämeren rannikolla, on lotta Sirkka Liisa Uurasmaa sekä itäisillä korpimailla lotat Julia Shemeikka ja Julia Merkku loppuun saakka täyttäneet velvollisuutensa. Uskollisesti he seisoivat vaaranalaisilla vartiopaikoillaan ja kaatuivat järjestönsä ensimmäisinä. Armeijan nimessä teen kunniaa heidän muistolleen ja samalla kiitän Suomen lottia antaumuksesta, urhoollisuudesta ja uupumattomasta vartiotyöstä."* — Mainittakoon, että lotta Uurasmaa ei kaatunut vaan joutui sotavangiksi ja palasi aikanaan kotimaahan.

Ikimuistettavassa talvisodan päiväkäskyssään 14.3.40 hän lausui: *"Ilolla ja ylpeydellä ajattelen Suomen lottia ja heidän osuuttaan sodassa, heidän uhrimieltään ja uupumatonta työtään eri aloilla, mikä on vapauttanut tuhansia miehiä tulilinjoille. Heidän jalo henkensä on kannustanut ja tukenut armeijaa, jonka kiitollisuuden ja arvonnannon he täysin ovat saavuttaneet."*

Välirauhan aikana toi hän päiväkäskyissään ilmi kiitollisuutensa sota- ja kenttäsairaaloissa työskennelleille sairaanhoitajattarille ja lotille, sotilaskotisisarille ja väestösuojelutyössä toimineille naisille.

Jatkosodan aikana hän päiväkäskyissään kiitti Suomen Punaisen Ristin Sisaria ja apuhoitajia sekä lottia heidän haavoit-

tuneiden hyväksi suorittamastaan työstä, kiitti suomalaista naista työstä pelloilla elintarvikkeiden tuottamiseksi ja tehtaissa sodankäynnille välttämättömien tarvikkeiden valmistamiseksi.

Kauneimman kiitoksen sota-ajan suomalaiselle naiselle hän antoi myöntäessään äitienpäivänä 10.5.1942 kaikille Suomen äideille yhteisesti omistetun vapaudenristin, joka kunniatauluineen yhä koristaa jokaista silloisen seurakuntamme kirkkoa:

"Te olette paljon antaneet tälle maalle. Te olette kehdosta alkaen kasvattaneet sen polven, jonka ansiosta maa on vapaa. Parhaillaan käytävän vapaustaistelumme aikana — miestenne taistellessa rintamalla — Te kasvatatte kodeissa isänmaalle uutta polvea, jonka sallittakoon viljellä ja rakentaa tätä maata rauhallisemmissa oloissa kuin mitä nykyinen polvi on saanut tehdä.

Töin ja rukouksin Te olette näinä taistelun vuosina tukeneet puolustusvartiossa seisovia poikianne ja tyttäriänne. Näistä rakkaistanne Teidän on ollut luovuttava maan hyväksi kansamme koettelemuksen ajaksi. Teidän siunauksenne on seurannut lapsianne taistelukentille ja antanut heille sankaruuden voimaa isänmaan pelastamiseksi ja kestävän rauhan turvaamiseksi. Tahdon tänä päivänä erikseen lausua tervehdykseni ja syvän osanottoni niille Suomen äideille, joiden rakkaimmat sankareina ovat uhranneet henkensä isänmaan ja sen tulevaisuuden puolesta.

Kaikkien Teidän työnne on ja on ollut kansamme taisteluissa arvioimattoman suuri ja uhrinne mittaamaton..."

Jatkosodan päättymisen päiväkäskyssään 22.9.1944 Mannerheim lausui: *"...Lausun hartaan kiitokseni Suomen naiselle, joka uskollisesti itseään säästämättä on velvollisuutensa täyttänyt..."*

Jättäessään Suomen puolustusvoimain aktiivisen johdon lausui ylipäällikkö viimeisessä päiväkäskyssään n:o 137/31.12.1944:

"Puolustusvoimain nimessä — ja uskon tässä esittäväni jokaisen miehen mielipiteen — kiitän sydämestäni lottiamme, joiden uhrautuva toiminta myöskin vaarallisimmilla paikoilla on kautta aikojen säilyvä ylevänä esikuvana Suomen naisille."

Suomen Marsalkka Mannerheim ei unohtanut sota-ajan suomalaista naista, hänen suurimerkityksellistä työtään kansamme puolustustaistelun hyväksi. Meillä sotien veteraaneilla ovat kiitoksen sanat hänelle, elämäntoverillemme niin sodan kuin rauhankin työssä, olleet liiankin tiukassa. Näkyvä muistomerkki sankarilliselle Suomen Naiselle on edelleen pystyttämättä.

□

Osmo Hyvönen

Vihollisen hyökkäykset pitkän itärajamme yli yllättivät suomalaiset voimallaan. Divisioonia vastassa oli aluksi vain joukkueita.

Kun meikäläiset totesivat vaaran ja saivat haalituksi paikalle sekalaiset ja huonosti varustetut, mutta sitä sisukkaammat reservinsä, pantiin vihollinen lujille ja hyökkäyksen kärki tuhottiin maahan tunkeutujalle raskain tappioin.

Tunnettu sotilaskirjailija kertoo tässä artikkelissa Sallan suunnan sotatoimista ensisijaisesti komentamansa Sallan Pataljoonan näkökulmasta.

JO PITEMMÄN AIKAA oli Suomen puolella rajaa oltu tietoisia siitä, että Neuvostoliiton puolella kovalla kiireellä rakennetaan maantietä Kantalahdesta Suomen rajalle Alakurtin kylän kohdalle. Kuului myös huhuja aloitetusta rautatien rakentamisesta Kantalahden eteläpuolelta, Rutšista, Suomen rajalle.

Tähystyksen avulla saatiin 26.11.39 selville, että maantien pää oli rajasta 100 metrin päässä. Samoin todettiin Neuvostoliiton keskittäneen suurehkoja joukkoja lähelle rajaa, jossa ne avoimesti suorittivat taisteluharjoituksiaan.

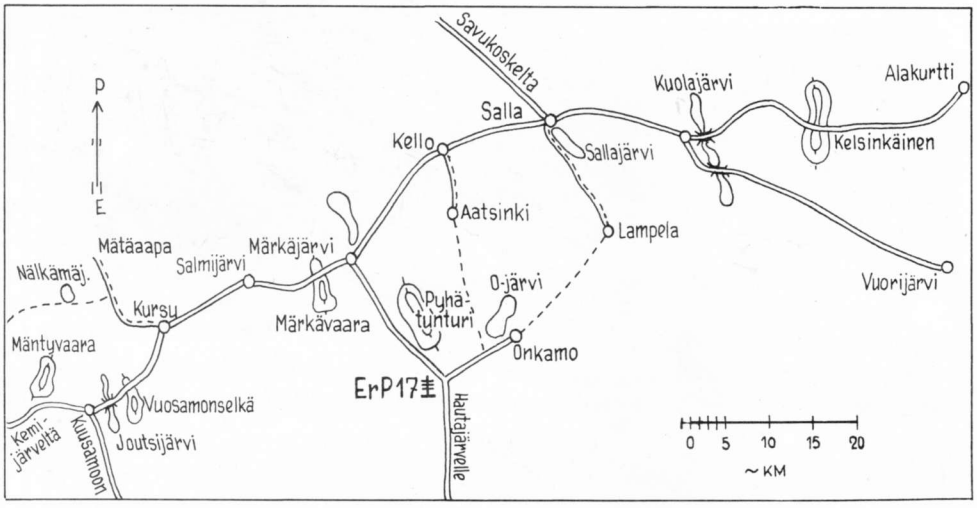
SUURVALTA ISKEE TYHJÄÄN

Kun Neuvostoliiton tykistöllä ja panssareilla vahvennettu rykmentti marraskuun viimeisenä päivänä ylitti valtakunnan rajan ja valtasi yllättäen Alakurtin kylän, josta

Talvisodan Sallan suunnan taisteluista

Erämaita riittää Sallassa
SA-kuva

Kaavio Sallan suunnan taistelumaastosta

maantie Sallan kirkonkylään alkoi, aloitti kylään sijoitettu joukkueella vahvennettu kenttävartio käskyn mukaisen viivytystaistelunsa. Sen avuksi riensi Sallan kirkonkylässä perustettu Erillinen Pataljoona 17, Sallan pataljoona, Kelsinkäisten tunturimaastoon, jonne rajalta on 34 kilometriä.

Pataljoonan komentajana toimi jääkärimajuri *Vilho Arvid Roininen,* 1.Komppanian päällikkönä kapteeni *Akseli Olli Väänänen,* 2.K:n luutnantti *Aulis Ensio Nyyssölä,* 3.K:n luutnantti *Veikko Heliö Kiiveri* ja Konekivääärikomppanian luutnantti *Karl Eino Reini.* Pataljoonan miehistö oli Sallan, Savukosken, Pelkosenniemen ja Kemijärven kunnista. Joukon varustetaso oli heikko: vanhan kiväärin lisäksi oli osalle miehistä voitu sotaväen puolesta antaa vain vyö ja kokardi.

Taistelu Kelsinkäisten maastossa alkoi 2.12. kello 20.30. Vihollisen puolelta siihen osallistui alussa mainittu vahvennettu rykmentti.

Suuren ylivoiman painostamana pataljoonan oli jätettävä asemansa 3.12. kello 10.50 ja vetäydyttävä uusiin asemiin Kuolajärven vesistölinjalle, jonne rajalta oli matkaa 47 kilometriä.

Taistelut vesistölinjalla alkoivat 5.12. Seuraavana itsenäisyyspäivänä avuksi saapui Erillinen Pataljoona 25, jota komensi jääkärikapteeni *Ejwind Isac Johannes Ahonius.*

Molemmat pataljoonat yhdistettiin Osasto Roiniseksi. ErP 17:n komentajaksi tuli kapteeni Väänänen.

VAIKEAA VIIVYTYSTÄ

Kuolajärven vesistölinjalla kestivät taistelut 7.12. saakka, jolloin Osasto Roinisen oli ankaran painostuksen ja saarrostusuhan vuoksi luovuttava asemistaan. Lapin

Sallan Pataljoonan eli ErP 17:n komentaja jääkärimajuri Vilho Arvid Roininen

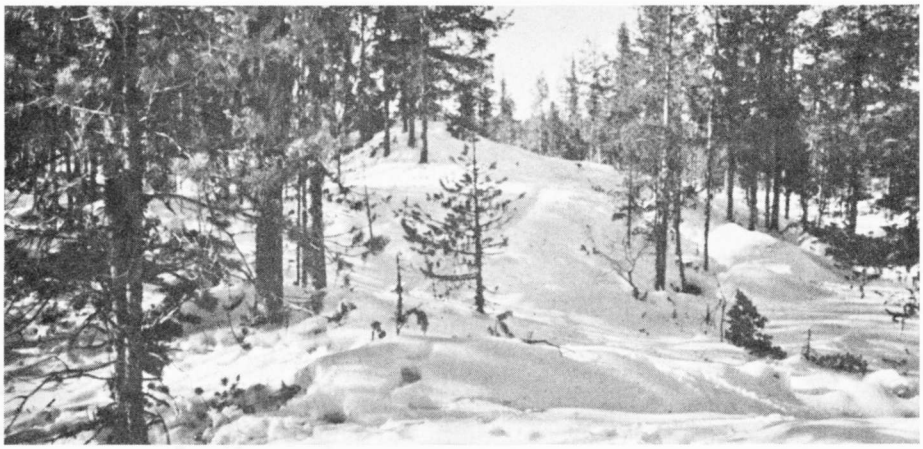
Ryhmän komentaja kenraalimajuri *Kurt Martti Wallenius* antoi sille viivytystehtävän.

Ensimmäinen viivytysasema oli 56 kilometrin päässä rajalta Jänisvaaran maastossa. Siinä taisteltiin 8.12. Kolsanojalla 61 kilometrin päässä rajalta ja Sallan kirkonkylässä tapeltiin 8.—9.12.

Vielä samana päivänä oli vetäydyttävä Särkivaaralle 70 kilometrin päähän rajasta. Seuraavana

Taistelu on alkanut, taustalla Sallatunturi

Märkäjärven taistelumaastoa

päivänä taisteltiin Aatsinkijoella (76 km) ja Kellon kylässä (78 km), 11.12. Sarviselän maastossa (84 km) ja Pennasen torpan luona (86 km). Porttoaapan alueella ja Märkäjärven kylässä, jonne rajalta on matkaa 93 kilometriä, viivytettiin vihollista 11.—12.12.

Täällä murtautui yhdeksän panssarivaunua viivytysaseman läpi. Torjuntavälineiden puutteen vuoksi ne pääsivät viivyttäjien selustaan, jossa aiheuttivat suurta vahinkoa varsinkin ErP 25:n kuormastolle.

ErP 25:n komentaja jääkärikapteeni Ejwind Isac Johannes Ahonius

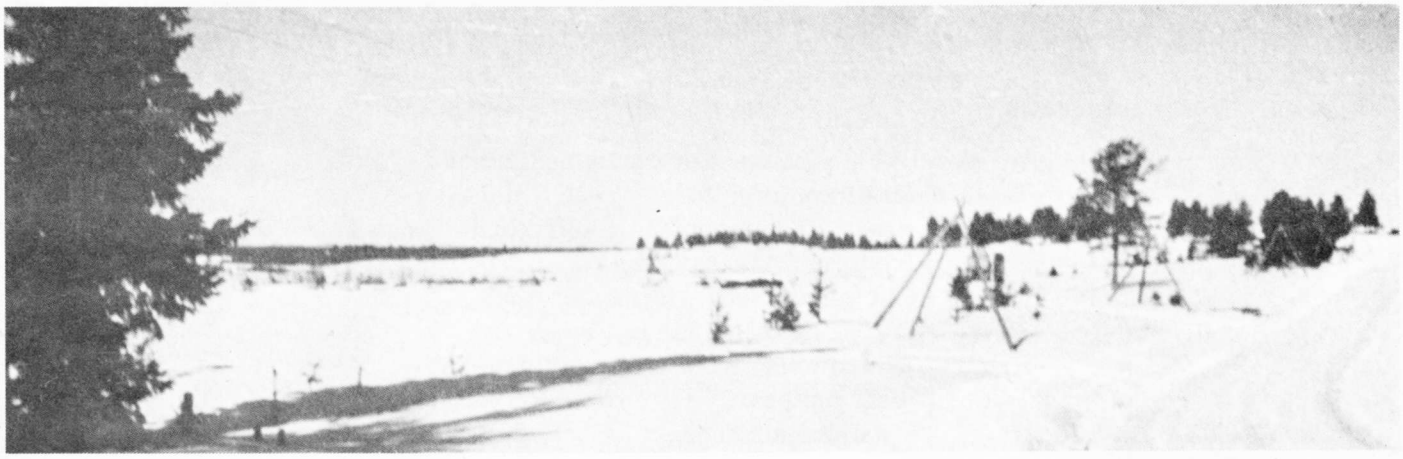
Kursun kyläaukeaa

Seuraavat viivytysasemat olivat Salmijärvellä 12.12. (105 km), josta vetäydyttiin Kursun kylän maastoon (120 km). Täällä taisteltiin 13.—14.12.

Os. Roinisen avuksi saapui Kursuun vielä ErP 26 komentajanaan jääkärikapteeni *Juho Alfred Hänninen.*

Saaduilta vangeilta saatiin tietää, että Kemijärven suuntaan olivat etenemässä 88. ja 122.Divisioonat, joiden ensi tavoitteena oli "Kemijärven kaupunki". Seuraava tavoite oli Rovaniemi ja edelleen Tornio.

Seuraavan kerran jatkettiin viivytystä Lapin talon maastossa 15.12. (rajalta 123 km). Täältä vetäydyttiin Vuosamonselkään 15.12. illalla (rajalta 128 km) ja seuraavana päivänä 16.12. Joutsi-

järven kylän maastoon (rajalta 161 km). Se oli määrätty viivytysalueen takarajaksi.

— Tästä ei enää lähdetä taaksepäin vaan tapellaan vaikka viimeiseen mieheen, oli sisuuntuneiden Sallan Pataljoonan miesten yksimielinen päätös.

KOVA KOVAA VASTEN

Joutsijärven maastossa saatiin ankarien taisteluiden jälkeen vihollisen eteneminen lopullisesti pysähtymään 20.12. Torjuntataisteluihin osallistuivat ErP 17 ja ErP 25. Reservinä puolustusasemien takamaastossa oli ErP 26.

Tähän saakka ja tästä vielä eteenkinpäin aina sodan loppuun saakka olivat sääsuhteet viholliselle erittäin edulliset. Lunta oli maastossa vain 15—25 senttiä, joten maastossa liikkuminen ilman suksia oli vaivatonta. Siitä oli huonon hiihtotaidon omaavalle viholliselle arvaamatonta hyötyä. Myös ankarat pakkassäät — usein 35—43 astetta — jäädyttivät vesistöt ja upottavat jänkämaat niin lujiksi silloiksi, että mm. keskiraskaat panssarit voivat niillä vaivatta liikkua.

ErP 17 oli rajalta saakka taistellut ilman lepoa aina Joutsijärvelle asti, joten miehet olivat lopen väsyneitä. Kun vihollisen kaikki hyökkäykset oli verissä päin lyöty takaisin, hiljeni taistelutoiminta maantien suunnassa. Tällöin osaston komentaja antoi pataljoonalle kolmen vuorokauden lepohetken ja käski sen samalla osaston reserviksi Mäntyvaaran maastoon, jonne Joutsijärveltä oli matkaa 8 kilometriä. Pataljoonan asemat etulinjassa miehitti ErP 26. Tuliasemiin piti jättää kk-komppania ja krh-osasto.

Pataljoona saapui marssien 20.12. kello 11.30 Mäntyvaaran maastoon vaaran eteläpuolelle, jossa alkoi leiriytyä Kemijärvelle johtavan maantien molemmille puolille.

Mäntyvaara on noin 120 metriä korkea harvaa metsää kasvava vaara.

Kesken telttojen pystyttämisen osaston komentajalta saapui ilmoitus, että vaaran päällä on nähty paljon mustapukuisia miehiä ja että tä vaaralle johtaa vahvoja tossupolkuja. Tiedon olivat tuoneet työkomppanian miehet, jotka olivat olleet rakentamassa taempia asemia vaaran itärinteelle. Majuri Roininen käski pataljoonan selvittää, pitääkö työkomppanian miesten ilmoitus paikkansa.

Jääkärikapteeni Juho Alfred Hänninen, Er.P 26:n komentaja

Joutsijärvellä on pataljoonan esikunta päässyt sisämajoitukseen

MÄNTYVAARAN TAPPOTANNER

Jotta käsky tulisi pian täytetyksi ja miehet viimeinkin pääsisivät hyvin ansaittuun lepoon, pataljoonan komentaja antoi 1. ja 2.Komppanian päälliköille käskyn hyökätä vaaran päälle ja puhdistaa se mahdollisista vihollisista. Johtokomppaniana toimisi 1.Komppania.

Puolustajia Joutsijärven asemissa

Komppaniat lähtivät ripeästi liikkeelle. Niiden edettyä vaaran rinteen puoliväliin avattiin vaaran päältä ankara tuli, joka pakotti komppaniat pysähtymään.

Taistelun äänistä päätellen arvioi komentaja vastassa olevan 2—3 kranaatinheitintä, ainakin 10 konekivääriä sekä 600—800 miestä, siis pataljoonan voimat. Tämän todettuaan hän antoi 3.Komppanian päällikölle käskyn kiertää vaaran pohjoispuolelle ja hyökätä sieltä vihollisen selustaan. Samaan aikaan sai 1.Komppania käskyn liittyä 3.K:n iskuun.

3.Komppanian hyökkäys alkoi kello 16.10. Se yllätti kokonaan vihollisen, joka oli jäänyt kahden tulen väliin. Ankara taistelu riehui vaaralla joka puolella.

Sen vielä kestäessä tuli pimeä. Sekavan tilanteen vuoksi komentaja kielsi käyttämästä tuliaseita ja käski ottaa puukot esiin — useimmilla miehillähän oli mahtavat Lapin leukut. Näiden avulla taistelu

saatiin päättymään noin kello 18.15.

Seuraavana aamuna työkomppanian miehet kokosivat taistelumaastosta yli 600 kaatunutta vihollista. Vihollispataljoonan taitava koukkaus, joka olisi voinut johtaa meikäläisten kannalta vaikeaan tilanteeseen, oli päättynyt surkeasti. Vain muutamia yksittäisiä vihollisia oli päässyt pakoon ja pääosan näistäkin omat partiot myöhemmin tuhosivat.

Vihollispataljoonan komentaja räjäytti itsensä käsikranaatilla. Hänen karttalaukustaan löytyneestä hyökkäyskäskystä kävi ilmi, että rykmentin kaksi muuta pataljoonaa olivat odottamassa lähtöasemissa Nälkämäjärven maastossa. Jos kärkipataljoonan isku Joutsijärven—Kemijärven maantien katkaisemiseksi olisi onnistunut, olisivat seuraavat pataljoonat jatkaneet vanhaa talvitien pohjaa Kemijärven—Pelkosenniemen maantielle ja sieltä edelleen Kemijärven "kaupunkiin", joka oli rykmentin ensimmäinen tavoite.

VIHOLLINEN OLI SAANUT TARPEEKSEEN

Kun osaston komentaja sai tästä tiedon hän määräsi ErP 17:n etenemään Nälkämäjärvelle ja tuhoamaan siellä mahdollisesti olevan vihollisen. Pataljoona ei siis vieläkään päässyt lepoon, vaan lähti matkaan seuraavana päivänä saapuen tavoitteeseen 23.12. kello 15.40 vihollista kohtaamatta.

Jäljet osoittivat vihollisen vetäytyneen Kursun kylän suuntaan. Pataljoona sai käskyn palata takaisin Mäntyvaaraan.

Joutsijärvelle saapui 28.12. vielä yhtä pataljoonaa vajaa JR 40, jota komensi jääkärimajuri *Armas Josef Perksalo*. Tämä rykmentti miehitti nyt puolustusasemat ja osasto Roininen sai 3.1.40 käskyn hyökätä Vuosamonselkään pesiytyneen vihollisen lyömiseksi. Isku piti suunnata sen sivustaan ja selkään.

Hyökkäys ei onnistunut, sillä vastassa oli liian suuri ylivoima. Lisäksi olivat vihollisen lentäjät paljastaneet suomalaisten aikeet liian aikaisessa vaiheessa.

raan Lapin ryhmän komentajalle kenraalimajuri Walleniukselle. Komentaja sai käskyn ryhtyä sissitoimintaan vihollisen huoltokuljetuksia vastaan tieosuudella Joutsijärvi—Salla. Samalla pataljoonalle alistettiin aikaisemmin Onka-

JR 40 on saapunut Joutsijärvelle. Keskellä rykmentin komentaja jääkärimajuri Armas Josef Perksalo

Torjuntataistelut Joutsijärvellä jatkuivat. ErP 17 heitettiin kuitenkin autoilla Kemijärven kautta Hautajärvelle ja täältä edelleen hiihtäen kohti Märkäjärveä, jossa sijaitseva vihollisen huoltokeskus pataljoonan oli määrä tuhota.

Hyökkäys kylään alkoi 18.1. aamuvarhaisella. Runsain konetuliasein varustautunut vihollinen oli kuitenkin vastassa varustetuissa asemissa ja eteneminen pysähtyi. Seuraavan päivän aamuyöllä kello 3.45 pataljoona sai käskyn vetäytyä Pyhätunturin maastoon.

KÄYDÄÄN ISKEMÄÄN SISSEINÄ

Täällä pataljoona alistettiin suomon tienhaaraan lähetetty Tiedusteluosasto Koljonen.

Pataljoonan komentaja jakoi tieosuuden komppanioitten kesken. Niiden tuli sissipartioillaan suorittaa jatkuvasti ylläköitä vihollisen huoltokuljetuksia vastaan, tuhota siltoja ja viestiyhteyksiä sekä miinoittaa huoltotietä.

Toiminnasta oli seurauksena, että vihollisen etulinjan joukot alkoivat kärsiä tarvikepulaa. Ehkäpä tämä oli yhtenä syynä siihen, että vihollinen vetäytyi Joutsijärveltä Märkävaaran maastoon, jossa asettui puolustukseen.

JR 40 ja Osasto Roinisen pääosat suunnattiin Joutsijärveltä vihollisen perään. Ne eivät kuitenkaan kyenneet murtamaan viholli-

sen puolustusta Märkävaaralla. Siihen ei liioin pystynyt 26.2. rintamavastuun ottanut ruotsalainen vapaaehtoisjoukkokaan, vaan vihollinen pysyi asemissaan sodan loppuun saakka.

Ruotsalaisten vapaaehtoisten saavuttua siirrettiin Osasto Roininen, josta edelleen puuttui ErP 17, Savukosken—Sallan suunnalle. JR 40 marssitettiin Rovaniemelle Päämajan reserviksi.

ErP 17 jäi jatkamaan sissitoimintaansa Märkävaaran—Sallan tieosuudella ruotsalaiselle prikaatille alistettuna. Venäläiset yrittivät kaikin voimin karkoittaa selustastaan pirulliset sissit. Tässä tarkoituksessa hyökkäsi panssarivaunuilla vahvennettu pataljoona Pyhätunturin asemia vastaan, mutta lyötiin takaisin.

Sitten vihollinenkin siirtyi pienempien osastojen käyttöön ja hyökkäili jatkuvasti vahvoilla joukkueita tai kokonaisen komppaniankin käsittävillä taistelupartioilla meikäläisten sissitukikohtia vastaan Lampelan—Onkamon ja Aatsingin—Aatsinginhaudan alueilla. Hyökkäykset torjuttiin yleensä viholliselle raskain tappioin. Sissisota jatkui tällä alueella sodan loppuun saakka. □

Mäntyvaaran taistelu taiteilija A. Hamaran kuvaamana

Säilytä Sinäkin Kansa taisteli-lehtesi vuosikerrat vahvassa kansiossa

Tämän lehden kertomukset ovat tosi vankkaa luettavaa, ja niiden pariin on kiinnostavaa palata aina uudelleen. Kansa taisteli-lehden vertaansa vailla oleva dokumenttiaineisto kannattaa säilyttää myös sen historiallisen arvon vuoksi.

Pekka Aaltonen
Yliluutnantti evp.

Tilaa nyt allaolevalla kupongilla Kansa taisteli -lehden vuosikertakansio.
Värit: tummanruskea, painatus: kulta.
Yhteen kansioon mahtuu koko vuosikerta, 12 numeroa.
Hinta 18 mk/kpl
(+ postitus- ja käsittelykulut 6,50 mk/1 kpl, 8 mk/2 kpl, 13 mk/3–5 kpl).

LEIKKAA TÄSTÄ. POSTITA HETI. LEIKKAA TÄSTÄ. POSTITA HETI.

KIRJE

Kansa taisteli maksaa postimaksun

Vastauslähetys
HKI 10/21 Lupa 1003

Sanoma Osakeyhtiö
Kansa taisteli
Tilaajapalvelu
PL 20
00003 HELSINKI 300

KANSA TAISTELI
-miehet kertovat

TILAUSKORTTI VUOSIKERTAKANSIOT

Haluan kerätä Kansa taisteli -lehdistäni ainutlaatuisen ja historiallisesti arvokkaan lukupaketin.
Tilaan Kansa taisteli -lehden vuosikertakansioita.
___ kpl. Hinta 18 mk/kpl (+ postitus- ja käsittelykulut).
□ Haluan mukaan ilmaisen vuosikertatarran.

Sukunimi		Etunimi
Osoite		Puh.
Postinumero	Postitoimipaikka	

Tarjous koskee vain Suomeen tulevia tilauksia. Hinnat ovat voimassa 31. 5. 1982 saakka.

KENRAALILUUTNANTTI ALBERT ALEKSANDER PUROMAN SOTILAAN ELÄMÄ

PAIMEN-POJASTA KENRAALIKSI

"... Toiminut koko sodan ajan rykmentin komentajana vaikuttaen kerta toisensa jälkeen taidollaan ja neuvokkuudellaan ratkaisevasti käynnissä olevan operaation lopputulokseen, miltei aina sen painopistesuunnassa..."

Muunmuassa näin kirjoitti kenraaliluutnantti Hjalmar Siilasvuo ehdottaessaan III AK:n komentajana syyskesällä 1942 Mannerheim-ristin myöntämistä alaiselleen silloiselle eversti Puromalle.

EINO POHJAMO

Kenraalin 75-vuotispäivän tienoilla aseveli Nuutinen ikuisti komentajan koko komeudessaan

TÄHÄN TULLESSA olivat jatkosodan tuliset liikuntavaiheet jo historiaa. Ja alkukeväästä samana vuonna oli torjuttu vihollisen yritys vallata ylivoimaisin joukoin Kiestingin kauppala. Näissä monissa taisteluissa, erämaasodan paineissa mitattiin ihan riittämiin Puroman kyvyt komentajana.

Lähes kolmen vuosikymmenen takana oli tällöin se päivä, jolloin Albert Puroma astui sotilaan sittemmin koko työiän kestävään rooliin, minkä kuluessa tehtävät monitahoisina vaihtelivat johdattaen hänet lopulta korkeisiin komentajan virkoihin ja suomalaisen sotilaallisen arvoasteikon huipulle.

Albert Aleksander Puroma, entinen Bäckman syntyi Tuusulassa 21. 2. 1895.

Kohtalo tarttui lujin kourin miehenalkuun lähes siitä hetkestä kun muisti kantaa, sillä nuorta elämää varjosti molempien vanhempien poismeno. Äiti kuoli Albert-pojan ollessa vasta kolmevuotias ja isäkin kannettiin hautaan pojan päästyä tuskin kymmenen ikäiseksi. Kun myöhemmin vielä ai-

2.K:n asealiupseeri *Gruppenführer* Bäckman on tärkeä herra

Asemissa Riianlahden rannalla

● Jämerä jääkärikenraali, jänkäjääkärien ja monen muun joukon mainehikas komentaja kenraaliluutnantti Albert Puroma täyttää 87 vuotta! Sitä on tämän reippaan tervaskannon tuttavien vaikea uskoa.

● Jalkaväkirykmentti 12:n ja 6.Divisioonan historioitsija kirjailija Eino Pohjamo on syventynyt tämän tekojen miehen elämänvaiheisiin.

● Siinä sitä on Suomalaisen Miehen elämäntyötä kerrakseen!

nut sisarus, parisen vuotta vanhempi veli laskettiin maan poveen havaitsi tuleva kenraali olevansa täysorpo ja ainoana elossa *Magnus Bäckmanin* perheestä Tuusulan pitäjän kolmitaloisessa Hyökkälän kylässä.

Nyt nuori Puroma joutui maanviljelystä harjoittavan lapsettoman kummiperheen hoitoon. Silloisissa maanviljelijätalouksissa joutuivat lapsetkin varsin nuorina tosityöhön. Albert-poikakin osallistui kouraantuntuvasti monipuolisiin ja raskaisiinkin arkitöihin, jotka kysyivät ja kartuttivat lihasvoimaa. Halveksia ei sopinut paimenen tehtävää ja pellon viilun tuli aueta kyntömiehen hommassa.

Maalaiskylän tasaiseen elämään sisältyi joskus ratkiyllättävääkin. Sellainen tapahtui Puroman kohdalle joskus vuosisatamme seitsemäntenä tai kahdeksantena vuonna, jolloin Hyökkälään saapui ensimmäinen henkilöauto. Oli Helsingin herraa kyydissä. Lasten ihmetellessä moista mööpeliä otti kuljettaja paluumatkalleen autonsa täyteen kylän lapsia vieden nämä puolen peninkulman päähän Mätäkylän mäelle. Riemun jälkeen oli juosta kipaistava takaisin kotitanhuville.

Muun arkitouhun ohessa tuli täytetyksi senaikuinen oppivelvollisuuskin: 4 luokkaa kansakoulua, joka Tuusulan mailla silloin oli kaksikielinen. Kaikki vuosiluokat ahersivat samanaikaisesti yhdessä kouluhuoneessa, tosin tytöt ja pojat erikseen omissaan. Uutterassa opin harjoituksessa sujui toisilla luvun lasku toisten syventyessä lukemisen salaisuuksiin. Kysymyksiä ja vastauksia sinkosi molemmilla kotimaisilla. Mutta niin vain opin tiellä edistyttiin, ihan riittävästi, kuten silloiset tarpeet ja vaatimukset edellyttivät.

PAIMENPOJASTA KENRAALIKSI

MERI KUTSUU NUORUKAISTA

Lahjomaton aika pyöritti tasaisesti vuosiaan Suomen Suuriruhtinaskunnassakin ja Puroma monien ikätovereittensa tavoin tähyili mahdollisuuksia laajemmille maisemille tai paremmin vesille, sillä kaikkein onnekkainta nuorien toiveissa oli päästä merille. Ja nimenomaan purjelaivaan, jollaisia vielä mahtavin purjein kynsi valtamerten aaltoja! Tuskin mikään veden pintaa kiitävä on voinut niin vetoavana tehota nuoreen mieleen kuin pullistunein purjein tyrskyjä halkova purjelaiva.

Pyrkimystä merelle siivitti sen ajan nuorissa sekin, että haluttiin välttää joutumasta asepalvelukseen keisarin sotaväkeen. "Suuri isänmaa" ei ole koskaan erikoisemmin tosi suomalaista kiinnostanut.

Mutta Puroma oli päättänyt myös jäädä meren ammattilaiseksi ja kehittää merenkulun taitonsa aina kapteeniksi saakka. Vuonna 1913 hän pyrki ja pääsi ensimmäiseen palvelus-paikkaansa laivassa. Ikävuosia oli tällöin nuorukaiselle kertynyt kukkeimmat 18.

Ensimmäinen laiva oli suomalainen purjelaiva kuten toinenkin. Merimiehen ura oli hohtoisesti ja vakavasti alullaan.

Mutta kohtalopa oli päättänyt toisin.

Saksan Wille, keisari, oli aloittanut sodan. Siinä Eurooppa ja pian lähes koko maailma vapisi alkaneessa myllerryksessä. Venäjä alusmaineen oli Saksan vihollinen. Suomalaiset laivat joutuivat saksalaisten kaappausuhan alaisiksi. Niinpä Puroma pestautui ruotsalaiseen höyrylaivaan s/s Birkaan, jonka perässä liehui puolueettoman Ruotsin sinikeltainen lippu.

Senkään suojassa ei Suomen passin omaavilla laivamiehillä ollut turvaa: jo toisella matkalla Englantiin saksalaisen sota-aluksen väki internoi Puroman ja toisenkin laivamiehenä olleen suomalaisen. Suomalaisten takana sulkeutui saksalaisen vankilan portti.

Kolmen kuukauden kuluttua ehdotettiin suomalaisille vapaaehtoista työpalvelua keski-Saksan ruskohiilikaivoksilla. Keskustelu kävi kansainvälisellä sormi- ja viittomakielellä. Vangit tulivat tolkulle, että heille tarjotaan työtä. He hyväksyivät tarjouksen pitemmittä neuvotteluitta, koska mikä tahansa paikka tuntui vankilaa miellyttävämmältä.

Kaivos osoittautui avolouhokseksi, jonka pohja ulottui puolensadan metrin syvyyteen. Hiilen louhiminen hakuin ja kangein tuli miesten työksi.

Jääkäriliikkeestä ei vankien korviin ollut kaikunut vielä sanan sanaa.

Eräänä päivänä kaivokselle saapui yllättävä vieras: suomalainen saksalaisessa asepuvussa. Nyt kuulivat kaivoksessa työskentelevät *zugführer Jacobsonin* kertomana Lockstedtin joukosta, johon hän oli värväämässä Saksassa olevia suomalaisia.

— Oletteko kiinnostuneita? tiedusteli Jacobson.

KELPO GENTLEMANNI

Kahta kertaa ei tarvinnut kysyä!

Puroma ja kumppanit päättivät lähteä niiltä sijoiltaan. He uskoivat ja ymmärsivät enempiä todisteluja kaipaamatta, että aikapommi Suomen kansan kahleitten katkaisemiseksi oli vihdoin viritetty.

Matkalle Lockstedtiin pantiin vankien saattomieheksi aseistettu vääpeli. Vielä Berliinissä yövyttäessä pantiin miehet poliisiputkaan, olivathan he yhä muodollisesti vankityöläisiä.

Mutta se olikin vankeusajan viimeinen yö! Marraskuun kuudentena vuonna 1915 kahtakymmentäyhtään käyvä Puroma veti yllensä ensi kerran sotisovan — arvaamatta, että

Pojat Libaussa, vasemmalta Puroma, Toivo Johannes Eloranta ja Viljo August Laakso. Eloranta matkasi 1930-luvun alussa rakentamaan New Yorkia, Puujalka-Laakso nimitettiin samoin kuin Puromakin aikanaan Mannerheim-ristin ritariksi

Tyylikäs jääkäri-luutnantti turkeissaan 1920-luvulla

siitä alkoi pitkän pitkä ja ansiokas palvelu vapaan Suomen tasavallan armeijassa.

Vaikka koulutus olikin lujaa *Ausbildungsgruppe Lockstedtissa,* ei se tuntunut vastenmieliseltä verrattuna kaivostyön harmaaseen arkeen.

Seuraavan vuoden toukokuussa määrättiin suomalaiset saamaan todellista sotakokemusta tulirintamalla. Kuninkaallisen Preussin Jääkäripataljoona 27:n etujoukkona lähti linjaan sen 2.Komppania, johon Puromakin kuului.

Rintamalohko sijaitsi lähellä Mitaun kaupunkia vähäisen Missejoen rantamaalla. Lämmin keväinen ilmanala oli saanut puitten lehdet puhkeamaan. Muutoin etulinja sijaitsi epämiellyttävällä rämealueella, jonne varusteluun tarvittavat tukitkin tuotiin tulvavesissä uittamalla. Maiseman ankeutta lisäsivät paikalle pesiytyneet rottalaumat ja käärmeet.

Etulinjojen välissä levittäytyi lähes kilometrinen välimaasto, jonka luonne sulki pois merkittävämmän taistelutoiminnan. Mutta kranaatteja tippui suomalaisten niskaan tavallista tiheämmin venäläispuolelle selvittyä rintamavastuun olevan suomalaisilla. Suuri isänmaa halusi rangaista edes siten petturikansalaisiaan.

MILLOIN PÄÄSTÄÄN SUOMEEN?

Kolmen kuukauden kuluttua pataljoona siirrettiin Riianlahden lohkolle. Syyskuun alussa koko pataljoonan voima sitoutui rintamaan Saksan pohjoisimmalle lohkolle meren rannalle, jonka aavan ulapan takana tiedettiin isänmaan rannan kallioiden huuhtoutuvan saman meren aalloissa.

Joulukuussa, talven kynnyksellä suomalaiset irrotettiin rintamavastuusta ja siirrettiin Libaun kaupunkiin jatkokoulutukseen. Mutta jo vajaan kuukauden kuluttua hälytettiin jääkärit Aa-joen lohkolle torjumaan venäläisten aloittamaa hyökkäystä. Perustettiinpa jääkäreistä 500-miehinen hiihto-osastokin, jonka tehtäväksi oli ajateltu iskua vihollisen selustaan. Ankara pakkaskausi sitoi kuitenkin lopulta molempien taistelupuolien liikkeet paikoilleen ja taistelutoiminta joella tyrehtyi.

Jääkäripataljoona siirrettiin nyt Tuckumin kaupunkiin ja maaliskuun lopulla jälleen Libauhin. Venäjällä tapahtunut vallankumous alkoi nyt vaikuttaa jääkärienkin käytön suunnitteluun varsinaisessa tehtävässään Suomen vapauttamisessa.

Mutta siihen oli vielä pitkä matka. Lähtöä kuumeisesti odotettaessa tehostui monitahoinen erikoiskoulutus, jonka pääosan muodostivat iskujoukko- ja konekivääriharjoitukset.

Jo edellisvuoden lokakuussa oli Puroma ylennetty *hilfsgruppenführeriksi* eli ryhmän varajohtajaksi ja kesäkuun ensimmäisenä 1917 aliupseerikurssin käytyään *gruppenführeriksi* eli aliupseerin arvoon. Tämän arvon merkkinä olkaimissa oli kaksi nauhaa, joita käytettiin vain jääkäripataljoonan aliupseerien tunnusmerkkeinä.

Jääkäreitä Suomessa, vasemmalta vänrikki Puroma, vääpeli August Valdemar Ansa, joka kaatui luutnanttina 19.7. 1941, Feliks Waldemar Tuisku ja Johan Oskar (?) Gustafsson

Vuoden 1917 Libaun aikaa leimasi kärsimätön Suomeen pääsyn odotus. Kun kuumeisesti toivotusta lähdöstä ei kuulunut mitään, alkoi moni jääkäri tuskastua. Stressi ilmeni supisuomalaisena purnauksena ja pinnauksena.

KOVA KOULU KEVEIN EVÄIN

Sodan alusta alkaen Saksan elintarviketilanne oli heikko ja paheni vuosi vuodelta. Nälkävyö oli tiukilla armeijassakin, varsinkin koulutusvaiheiden aikana.

Aamukorvikkeen lisäksi saivat jääkäritkin vain kerran päivässä lämmintä ruokaa tai sitä vastaavaa. Ruokalista ei häikäissyt: päivästä päivään hapankaalisoppaa, joskus vaihteluksi silliä ja kuoriperunoita. Suomalaiselle niin keskeinen ravinnon osa kuin leipäannos ei sekään ollut suuruudella pilattu: 250—300 grammaa vuorokautta kohden. Siten kerran viikossa, lauantaisin, jaettu annos oli parisen kiloa. Yleensä kävi niin, että jos vielä torstaina kykeni nakertelemaan leivän loppuja, oli mies synnynnäinen taituri ja itsensäkiduttaja. Lauantaiaamuisin, kun viikon leipäannoksesta oli muisto vain, tehtiin jopa neljän peninkulman marssi. Jos sitä ei kestänyt, oli lähdettävä sunnuntaina uusimaan. Sen voi tosin tehdä uuden viikon leipäannoksen turvin, mutta seuraavana lauantaina marssille lähdettäessä maha huusi entistä surkeampana nälkäänsä. Kierre jatkui.

Toki jääkärilläkin oli päivärahansa — 30 Saksan pfennigiä — jolla olisi voinut kanttiinista ostaa ravinnon jatketta, mutta niukat pennoset kuluivat melko tyysti toiseen tuskaan: tupakkaan, sillä kerran viikossa jaetun kuivan muonan kaksi savuketta päivää kohden riittivät vain ärsyttämään tupakannälkää.

Etulinjassa oltaessa päivän leipäannos kohosi puoleen kiloon, mutta ei sekään juuri kauluksen mittaa kasvattanut. Lämmin ruoka kuitattiin rintamallakin päivittäisenä kertatapahtumana. Useimmiten silloin kokkipoika ammensi pakkiin kapakalaa ja hapankaalia.

Menu oli todella tyrmistyttävän yksitoikkoinen. Joskus saatiin lämpimänä muonana kaakaovelliä, mutta suomalaiseen läskisoosiin ja lihakeittoon tottunutta ei sekään juuri hyvittänyt.

Hivuttava nälkä oli alati läsnä ja muuttui yhä pahemmaksi, kun päiväkäskyssä ilmoitettiin armeijan päättäneen ”vapaaehtoisesti” tyytyä pienennettyyn leipäannokseen kotirintaman hyväksi.

VIIMEINKIN VAASAAN

Jääkärien halu päästä Suomeen kohosi polttavaksi, kun

Jääkärien uljas paraati Vaasassa

heidän korviinsa kulkeutui tietoja kotona perustetuista suojeluskunnista ja punakaarteista. Ymmärrettiin, että taistelutta ei Suomen kansan vapaus vakiinnu, vaikka valitettavalta tuntuikin olettamus veljen nousemisesta veljeä vastaan. Selvänä pidettiin, että punakaartit ajavat muutakin kuin Suomen etua.

— Tännekö ne meidät unohti? kysyivät monet.

Jääkärien tietämättä jopa yleiseurooppalainen poliittinen tilanne pani kapuloita paluun rattaisiin.

Vihdoin koitti kuitenkin sekin odotettu päivä, että saksalaiset sotilasvarusteet riisuttiin!

Useimpien varastoon jättämät siviilivarusteet olivat vuosien kuluessa häipyneet tietymättömiin. Näitten jääkärien oli pukeuduttava Saksan valtion antamiin paperikankaisiin siviilitamineihin. Nepä olivat vasta kertakäyttötavaraa: hiha tai lahje saattoi kesken kaiken tipahtaa miehen asusta!

Näin vaatetettu jääkärien pääjoukko sijoittui kahteen laivaan, jotka Ruotsin aluevesien kautta höyrysivät talvisen meren halki kohti Vaasan kaupunkia. Upouudet sotilaspukimet ja aseita ammuksineen oli sijoitettu laivojen ruumiin tiukasti suljettuihin laatikoihin.

Vanha jäänmurtaja Sampo asettui Pohjanlahdella saattueen kärkeen ja repi ryskyen väylää auki. Kun helmikuun 25. päivänä 1918 hohtavan jäälakeuden takaa hahmottui hetki hetkeltä vahvistuen isänmaan kamaran ääriviiva, pysyi tuskin ainoankaan jääkärin silmäkulma kuivana. Poskia piirsivät ilon karpalot — silläkin uhalla, että hyvin käsitettiin kotoisten vaikeuksien ja veristen päivien olevan aivan äärellä.

Jo kauaksi merelle, kilometrien päähän kaupungista olivat vaasalaiset saapuneet toivojaan jääkäreitä vastaan. Tervehdykset olivat sydämellisiä. Tällöin jääkärit olivat jo pukeutuneet sinivihreään sotisopaan ja paperivaatteet lojuivat jätekasassa.

Jääkärien saapuessa ruokailemaan vaasalaiseen kansakouluun mykistyivät he ihmettelemään nähdessään vuosien nälkäkuurin jälkeen tarjolla olevaa ruoan paljoutta ja monipuolisuutta. Kaiken muun ihanuuden joukossa höyrysi herkullinen riisipuuro, jonka makukin oli melkein Saksan vuosina unohtunut. Puuroa popsiessaan Puromakin uskoi varmasti olevansa Suomessa.

Seuraavana päivänä pataljoona koottiin viimeiseen yhteiseen katselmukseensa ja esittäytymiseensä uudelle ylipäällikölle, kenraali Mannerheimille. Välittömästi tämän jälkeen jääkärit hajaantuivat kautta Suomen perustettuihin tai perustettavina oleviin yksiköihin. Vain aniharva jääkäri jättäytyi poliittisen kantansa vuoksi joukosta ja vapaussodasta.

JATKUU SEUR. NO:SSA

JORMA NAPOLA

Lauri Sotisaari johti jatkosodassa Suursaaren valtauksen iskuporrasta. Tässä hän raportoi kenraali Aaro Pajarille *SA-kuva*

"Marjapellonmäestä eivät kyllä päässeet läpi vaikka vissiin miljoona tonnia rautaa ovat sinne syytäneet. Tiedä häntä koko Mannerheim-linjasta...
Eiköhän liene niin, että me miehet olemme se Mannerheim-linja!"

Tykistötulen jälkiä Marjapellonmäessä helmikuun alussa 1940

Marjapellonmäki nähtynä Puna-armeijan puolelta

Mannerheim-linjalta Viipurin-lahdelle

JATKOA ED. NO:STA

HELMIKUUN 14. päivän tienoilla levisi huhu, että 4—5 kilometrin päässä meistä koilliseen, Summassa, vihollinen oli murtanut Mannerheim-linjan ja päässyt läpi. Entä sitten? Mitä nyt tapahtuisi?

Aamusta alkaen vihollisen tykistö ryöpytti asemiamme kiivaammin kuin koskaan. Oma tykistömme ampui tulipeitteen, joka varmasti tehosi. Pommikonelaivueet jylistivät ylitsemme ja pudottivat lastinsa jonnekin Karhulan ja Kolmikesälän tienoille.

Iltapäivän alkaessa mäen pohjoispäästä alkoi kuulua käsituliaseitten kiivasta rätinää. Aikaisemmin ei sitä näin kovin läheltä ollut kuultu.

Koska tykkimme oli tarkoin rätinän kohdalla, kävin levottomaksi ja päätin mennä ottamaan selvää tilanteesta.

SILMÄSTÄ SILMÄÄN

Muuan mies tuli juosten ja huusi:

— Ryssä hyökkää! Se on jo mäen harjalla! Ja tulossa tänne! Meidän kookoo on pelistä poissa!

— Painu komentokorsuun! Ilmoita majuri *Sotisaarelle!*

Kiiruhdin yhteyspolkua kohti rätinää ja pauketta. Alhaalla tiellä oma kevyt kranaatinheitin ampui tavalla jollaista en ennen ollut nähnyt: putki oli vain aavistuksen vinossa, laukaukset lähtivät lähes suoraan ylös! Noin ei voinut ampua viittäkymmentä metriä kauemmaksi.

Tulin paikalle.

Ryhmän verran meikäläisiä makasi mäen jyrkässä rinteessä ja tulitti mäen harjaa. Edessä oli parisenkymmentä vihreämanttelista vihollista, jotka ampuivat pikakivääreillä ja käsituliaseilla alas mäenrinnettä meikäläisiä.

Miehet olivat jättämässä tykkiä. Riensin sitä kohti.

Silloin näin erään vihollisen nousevan pystyyn, käännähtävän vihreät manttelinhelmat hulmahtaen ja heittävän käsikranaatin suoraan kohti.

Kranaatti tuli suhahtaen. Kumarruin ja se räjähti takanani. Heittäjään osui ja hän lysähti mahalleen hankeen.

Tyhjensin pistoolini mäenharjan valtaajiin ja panokseni loppuivat.

— Antakaa jokin ase! Onko käsikranaatteja? huusin taakseni.

Ei vastausta. Kellään ei ollut kuin kiväärinsä.

Vihollinen 20—30 metrin päässä ja olin aseeton!

LIEKEHTIVÄ HELVETTI

Samassa mäen takaa alkoi kuulua raskasta moottorin surinaa.

Loikkasin tykin ampujan paikalle. Tykkimies *Unto Pakkala* tuli lataajaksi. Surina voimistui ja hyökkäysvaunun vihreä torni häivähti hetkeksi näkyviin — kadoten heti.

Juuri kun suuntasin tykkiä syöksähti meistä muutaman metrin päähän miehenkorkuinen humiseva tulenlieska, joka esti kaiken näkyvyyden. Se paloi muutaman sekunnin paikoillaan ja liekin kuumuus lämmitti kasvojamme.

Liekinheitinvaunuja!

En ollut kuullut niitä vielä missään käytetyn koko rintamalla.

Taas hulmahti valtava liekki, sen kuumuus tuntui pistävältä. Vahva petroolinhaju levisi ympärille.

Käteni puristi tykin laukaisuvipua, mutta maali pysyi näkymättömissä. Vielä pari tulisuihkua ja moottorinsurina etääntyi.

Päätin päästä ampumaan. Oli saatava miehiä työntämään tykkiä ylös jyrkkää mäkeä, sen harjalle.

Äkkiä tunsin omituisen viuhahduksen ja ilmavirran molemmissa korvissani. Samassa

Pakkala huojahti kylkeäni vasten ja lysähti kasvoilleen hankeen.

— Sattuiko sinuun?

Tartuin häneen ja käänsin hänet. Luoti kurkkuun ja niskasta ulos!

— Vetäkää Pakkala pois! Joku toinen tilalle! huusin taakseni.

Samassa huomasin että majuri Lauri Sotisaari mukanaan joukko miehiä oli tullut apuun. Rauhallisena kuin ampumaradalla tuo peloton ammattisotilas käytti pistooliaan — tarkoin joka laukauksensa tähdäten.

Oliko tuo mies kuolematon?

Vihollinen alkoi vetäytyä. Mies joka oli heittänyt minua käsikranaatilla, makasi yhä hangessa.

Häneltä saisin aseen!

Syöksyin miehen luo. Hän henkilökohtaiset kalavelkani. Hän oli yrittänyt surmata minut. Miksi en nyt vastaisi samoin? Olisin voinut raahata hänet mäkeä alas omalle puolelle ja ottaa hänet vangiksi.

Katsoin häntä hetken silmästä silmään. Sitten huitaisin hänelle vain kädelläni ja seurasin muita puhdistamaan etumaastoa.

Liekinheitinvaunuja ei näkynyt, ne olivat jyrränneet tiehensä.

Kun palasin paikalle, jossa olin riisunut hyökkääjän aseista, en löytänyt häntä enää mistään.

HYÖKKÄYS-VAUNUJEN TUHO

Korsuun palattuani ajattelin täpärää tilannetta — pikakiväärin suihkua, joka surmasi Pakkalan mutta säästi minut.

Tankkimiehiä Marjapellonmäessä

"Sadan metrin päässä seisoi rivissä viisi Vickersiä hyökkäysryhmityksessä"

vääntäytyi kyljelleen ja nosti kätensä antautumisen merkiksi. Sieppasin kiväärin ja riuhtaisin patruunavyön.

Seisoin hänen vieressään kivääri kädessä. Hän makasi avuttomana jaloissani, armoillani. Olisin voinut maksaa Kuinka vähältä pitikään ettei vihollinen päässyt liekinheitinvaunuineen vyöryttämään Marjapellonmäkeä...

Menin ulos ja törmäsin viestintuojaan:

— Viisi panssaria pyrkimässä tielle!

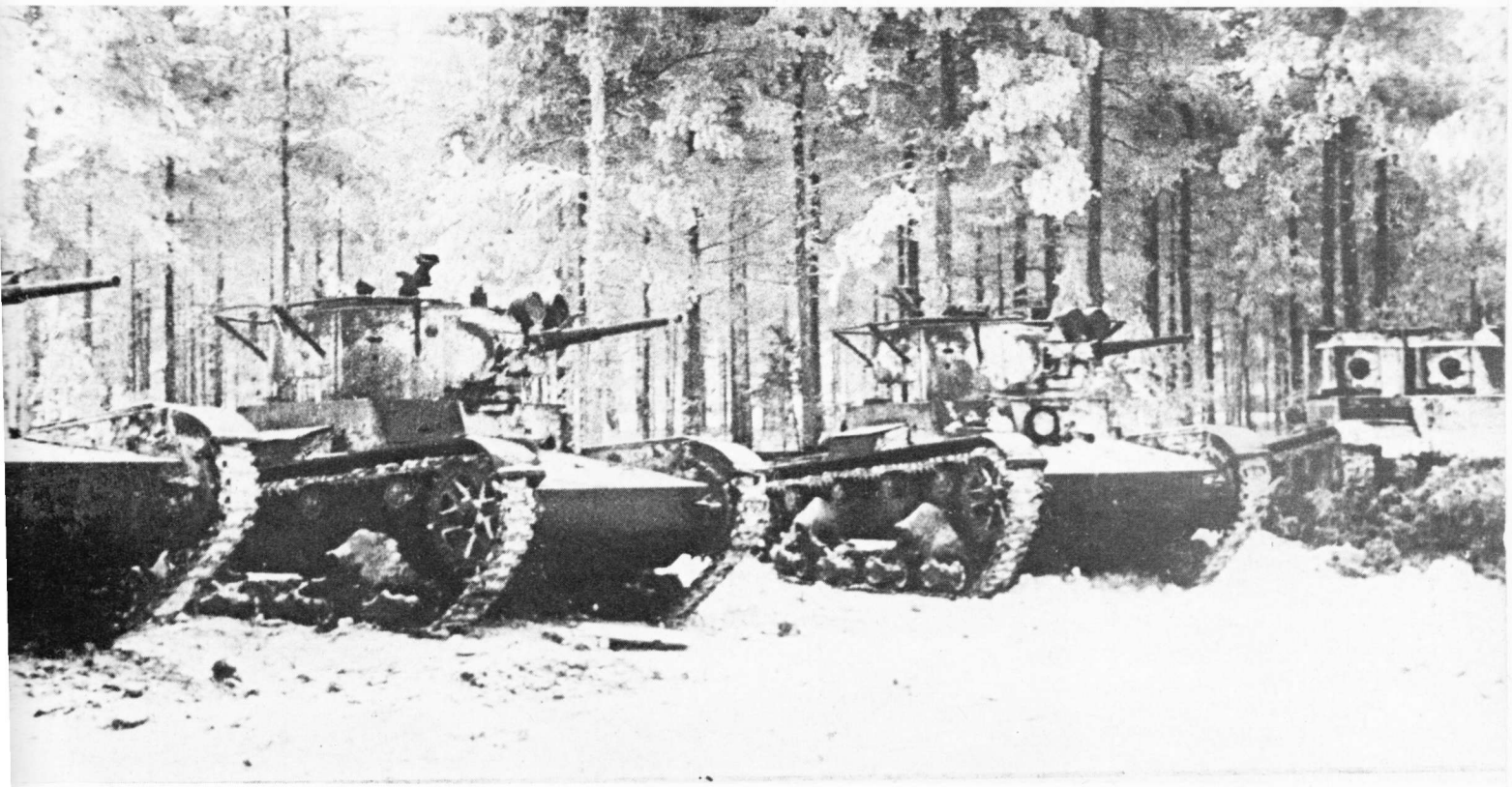
Riensin jälleen tykillemme.

Noin sadan metrin päässä metsikössä, korkean vesaikon osittain kätkeminä seisoi jonossa viisi panssaria, kaikki yhdeksän tonnin Vickersejä. Ne surrasivat hyökkäysryhmityksessä, keula tielle, kylki meihin päin.

Tajusin vaaran: jos ne ennättäisivät liikkeelle, ne olisivat hetkessä tiellä, joka kulki Marjapellonmäen ja Solkasuon välissä — huoltotiellämme. Kaikki tukikohtamme korsut menisivät, koska vau-

Materiaalitaistelu käy. Neuvostosoturit työskentelevät kuusituumaisella haupitsilla (152H/37) Kannaksella

nut pääsisivät ampumaan suoraan oviaukoista sisään. Marjapellonmäki olisi silloin menetetty.

Emme voineet ampua niitä vinosta mäenrinteestä, jossa tykkimme oli.

— Tykki alas tielle! Ja äkkiä!

Raahasimme tykin vauhdilla tielle. Asetimme sen ampuma-asentoon ja miehet asettuivat paikoilleen. Maalit näkyivät hyvin ja etäisyys niihin oli vähäinen.

— Kärkivaunu ensimmäiseksi, muut sitten tilanteen mukaan! sanoin. — Muistakaa: ensin tornin juureen, ettei se pääse ampumaan takaisin, sitten telaketjuihin, ettei se pääse liikkumaan, sitten polttoainetankkiin, että saataisiin se tuleen! Ellei syty, moottori hajalle. Kivääримiehet huolehtivat, ettei yksikään selviä tornista. No, paukku putkeen! Antaa mennä!

— Tykki ei toimi! huusi ampuja. — Lukko ei avaudu, ei millään!

Jos me näimme, meidät nähtiin. Oli kysymys vain hetkistä.

Ampuja väistyi. Aloin riuhtoa lukkoa auki.

Ei auennut.

Sen täytyi olla jäässä, joten voiman täytyi tehota. Keskitin kaikki voimani ja kiskaisin.

Lukko avautui!

Ammus sujahti putkeen. Ampuja suuntasi.

— Nopeasti, nopeasti!

Terävä jyrähdys, lyhyt rekyyli taakse.

Johtovaunu sai osuman! Luukku lensi auki ja nahkapukuinen panssarimies yritti vaunusta ulos. Kivääринlaukauksia kajahteli ja mies retkahti roikkumaan torniaukosta.

Vielä pari tykin jyrähdystä ja toinen hyökkäysvaunu hulmahti tuleen. Hetken kuluttua se räjähti ja pienempää räjähtelyä jatkui pitkään.

Yksikään vaunuista ei ehtinyt ampua vastaan. Yksikään ei päässyt pakenemaan.

Tiesin että kussakin noista panssareista oli ollut neljän hengen miehistö. Monikaan heistä ei voinut selvitä pakoon. Ykköstykkimme tuho oli nyt kuitattu monin verroin. Mutta Pakkalan ja muiden kaatuneittemme menetystä, heidän omaistensa surua ja haavoittuneittemme kärsimyksiä ei mikään koskaan voisi lievittää.

Tuhoamamme panssarit olivat luultavasti samoja liekinheitinvaunuja, jotka syöksivät liekkisuihkujaan mäen harjalta vähän aikaisemmin. Sillä palava vaunu roihusi tulessa koko yön, se hehkui ja savusi vielä seuraavana aamunakin.

MARJAPELLONMÄKI KESTÄÄ

Vihollisen tykistötuli vaimeni usein öisin vain häirintätuleksi. Mutta se alkoi uudelleen kiivaana heti aamuhämärissä ja jatkui enemmän tai vähemmän raivokkaana iltahämäriin.

Ammuksia tuli 2—3 sekunnissa. Huhu kertoi että tukikohtaamme syyti kranaatteja toista sataa vihollisen tykkiä. Vihollinen hyökkäsi Marjapellonmäkeä vastaan kolmelta suunnalta: idästä Työppölänjoelta, etelästä Kinnassaaresta ja Hanhiojansuolta sekä pohjoispuolelta metsäsaarekkeitten suunnalta. Arveltiin, että ei vain pataljoonia ja rykmenttejä, vaan lopuksi kokonainen divisioona oli kimpussamme. JR 10:n avuksi saapuneet Majuri Lauri Sotisaaren johtamat PPP 5:n ja JR 11:n 7. ja 9.K:n miehet löivät kuitenkin takaisin kaikki yritykset vallata tämä tukikohta.

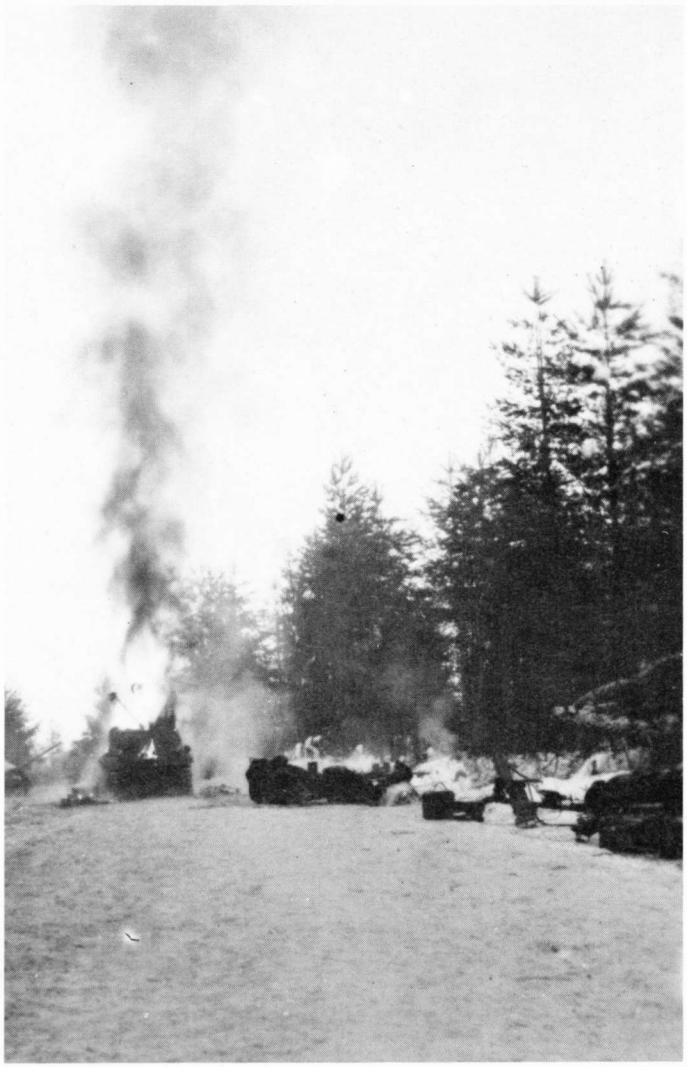
Lääkintäkorsussa makasi ylälaverilla muuan vatsaan haavoittunut JR 10:n mies. Tunnista toiseen hän valitti sydäntäsärkevästi:

— Min mage, min mage...

Sanoin lääkintäkersantille:

— Ettekö voisi jotenkin lievittää hänen tuskiaan?

Kersantti jolla oli äärimmäisen ylirasituksen synnyttämä outo palo silmissään, vastasi:

Vaunupirssi palaa

Haavoittunut aseveli on päässyt selustaan

— Minulla ei ole enää lääkkeitä, ei edes sidetarvikkeita. Ei enää mitään. En pysty auttamaan enää ketään. Ja olen itsekin loppu. Ja sydämeni on loppu.

Hän otti esiin pienen pullon.

— Tässä on tilkka kamfertitippoja. Ja nyt otan tämän lopun itse.

Ja niin hän siemaisi pullon tyhjäksi. Menin ulos. Haavoittunut kuoli yöllä.

Pioneerikorsussa majaili muuan vähäläntä punakkakasvoinen ja palavakatseinen mies. Hän lepäili päivät ja liikkui linjoilla öisin. Illan hämärtyessä mies rakenteli kasapanoksia varsikäsikranaateista ja rotulipakkauksista. Hänellä oli vyö täynnä koukkuja, joihin hän ripusti kasapanokset polttopullojen seuraksi.

Hänestä ei saanut sanaa irti. Yksinäinen susi, joka öisin hiiviskeli tuottamassa tuhoa viholliselle.

Yön mentyä joku tuli sisään ja sanoi ohimennen:

— Pojat, menkääs katsomaan! Oven pielessä on outo vartiomies...

Oven suuhun oli yöllä iskeytynyt räjähtämätön 10 tuuman kranaatti. Se oli juuttunut tukevasti jäiseen kamaraan. Se ulottui lantioon saakka ja sen kanta oli kuin suuri hellanlevy.

Katseltiin, kuunneltiin...

— Onkohan siinä eloa? Mitäs teemme tuolle? joku kysyi.

— Se on tarkoitettu räjähtämään ja voi vieläkin räjähtää, jos kajoamme siihen. Tai jos lähelle putoaa toinen ammus, joka saa sen tärähtämään. Aitaamme sen kuin marjapensaan, sanoin. — Jos tuo olisi toiminut, emme ikinä olisi heränneet tähän aamuun. Voi se vieläkin lähettää korsun ja meidät taivaan tuuliin....

Tuo ammus, jonka armoilla elimme, kiusasi siitä lähtien mieltämme.

VIIMEISIN VOIMIN

Mäen rinteessä veti lääkintämies ahkiota, jossa lojui silmät ummessa lumipukuinen haavoittunut sotilas päässään valkoiseksi maalattu kypärä. Kun vetäjä tuli kohdalle näin että ahkiossa istuvalla ei ollut lainkaan alaruumista! Se oli sahautunut vatsan kohdalta poikki.

Hetkeä myöhemmin muuan mies tuupertui hankeen kranaatista, joka räjähti välissämme. Riensin hänen luokseen ja autoin hänet jaloilleen.

Kranaatin sirpale oli iskeytynyt kypärään otsan kohdalla ja kypärässä oli tuuman levyinen palkeenkieli sisään päin. Mies oli iskusta vain hetkeksi pökertynyt.

— Läheltä liippasi, sanoin, ja näytin miehelle hänen kypäräänsä. — Sattuiko muualle?

— Ei kai. Kiitos vain avusta...

— Kiitä kypärääsi, älä minua. Mutta tähän tuiskuttaa, mennäänpä vähän sivummalle.

Iltapäivällä osuin paikalle, kun muuan miehistäni oli löytänyt mäestä saappaan ja vähän etäämpää sille parin. Poika kävi vaihtamaan parempia saappaita jalkaansa. Toinen sopi kuin valettu, mutta toiseen tuntui juuttuneen joku männynkarahka. Otin saappaan ja kävin kiskomaan oksaa siitä ulos.

— Ei näistä ole sinulle. Vie tämä saapas lääkintämiehille!

— Mitä, mitä...?

— Täällä hankaa vastaan puoli sääriluuta ja jäätynyt jalkaterä...

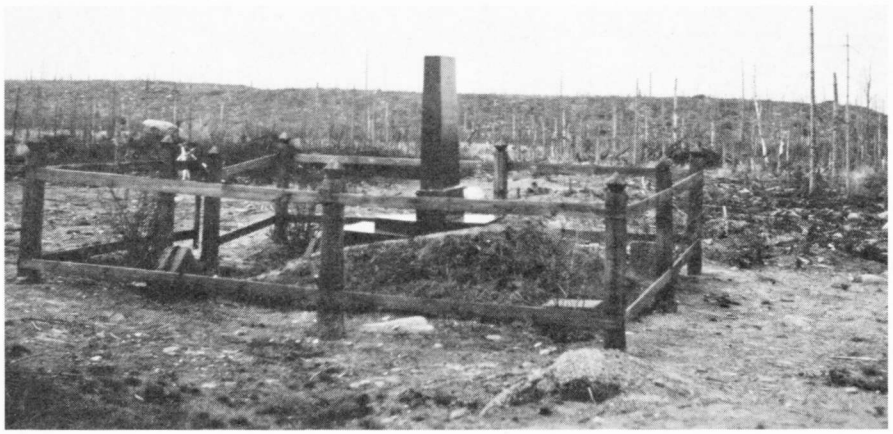
Lauri Sotisaaren komentokorsun suuaukko Marjapellonmäessä toukokuussa 1942

Hermojamme söi unen mahdottomuus, ruumiillinen väsymys, vilu ja nälkä, peseytymättömyys. Mieltämme painoi huoli epätasaisen taistelumme lopputuloksesta, tappioittemme kasvusta, ammusten vähäisyydestä — ja se seikka, että elämän tai kuoleman täällä näytti ratkaisevan sokea sattuma, onni tai epäonni. Mutta koska tiesimme taistelumme ehdottoman oikeutuksen, ja sen että vaihtoehtoja ei ollut, yksikään mies ei edes ajatellut muuta kuin täyttää velvollisuutensa loppuun saakka. Hermomme parkkiutuivat kestämään kaikki rintamalla alituisesti kokemamme karmeat raakuudet.

Eräänä päivänä sitten kuulimme, että naapurilohko vasemmalla, Summa, on pettänyt. Siellä on Mannerheimlinja murtunut.

Mitä nyt tapahtuu?

— Marjapellonmäestä eivät kyllä päässeet läpi, vaikka vissiin miljoona tonnia rautaa

Kaatuneiden venäläisten panssarimiesten hauta keväällä 1942. Taustalla näkyy Marjapellonmäki

ovat tänne syytäneet. Tiedä häntä koko Mannerheim-linjaa...Vähän piikkilankaa, jossakin kai kivilinjaa, siellä täällä kookoo ja jokunen korsu...

Eiköhän ole niin, että me miehet olemme se Mannerheim-linja!

HYVÄSTI MARJAPELLONMÄKI

Summan murtuminen ei heti vaikuttanut Marjapellonmäen puolustukseen. Helmikuun 16. päivänä tuli kuitenkin käsky tukikohdan tyhjentämisestä. Marssi taakse alkaisi illan pimetessä.

Haetutin hevoset Kolmikesälästä. Kolonna lastattiin marssivalmiiksi mäen juurelle. Viime tingassa kranaatti vei meiltä yhden hevosen ja reen. Miehet säästyivät.

JR 10:n, JR 11:n ja PPP 5:n sekä 2.Er.Pion.K:n miehet irtautuivat mäestä ja sen moleen.

— Missähän se *Erlin* viipyy? tuli joku sanomaan.

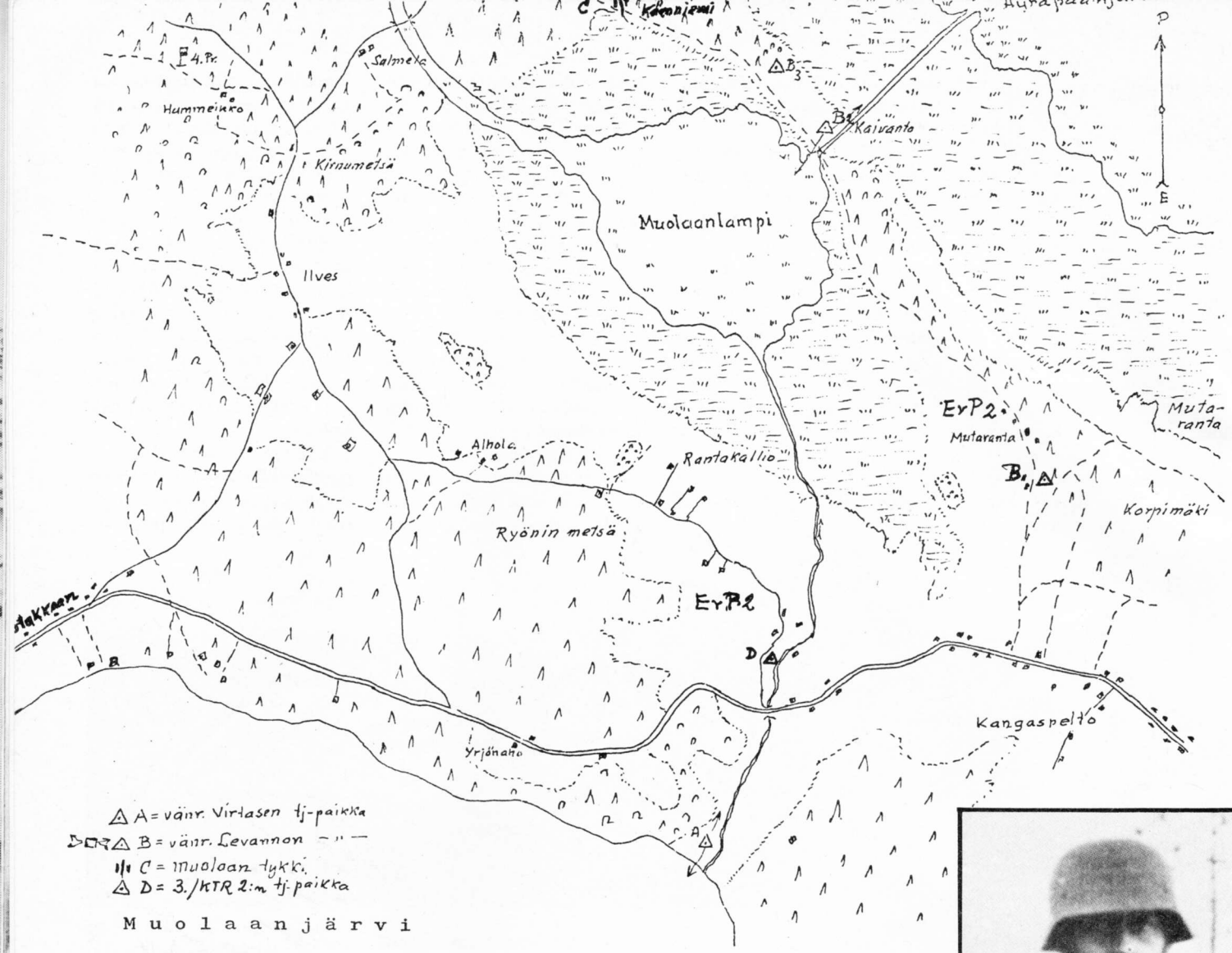
— Kolonna seis! Puuttuuko Erlin?

— Joo. Se unohti vilttinsä korsuun...

Pian poika juosta taapersi viltti kainalossaan perässä ja tavoitti meidät. Panin miehen koville. Kävi ilmi, että joku lääkintäkapteeni — ei sellaista ollut — oli muka lahjoittanut hänelle lämpimän vilttinsä ja mies oli omin lupinsa käynyt sen noutamassa tyhjästä tukikohdasta. Marjapellonmäen viimeinen soturi...

Tehtävämme oli pysäyttää panssarit, jos vetäytyviä joukkojamme olisi lähdetty takaa-ajamaan. Mutta irtautumisemme onnistui täydellisesti. Kun viimeisten aukeitten kohdalla katsoimme taaksemme, Karhula loimusi liekeissä ja Marjapellonmäkeen satoi yhä rautaa...

JATKUU SEUR. NO:SSA

Kirjoittajan kartta taistelualueesta 17.—27. 2. 1940

EINO TIRRONEN

Taistelimme MUOLAAN kannaksella

"Ellei apua tule taistelemme viimeiseen mieheen."

Näin kuului tulenjohtajavänrikin viimeinen radiosanoma.

Tulenjohtoryhmä kyyhötti yksin puoliksi luhistuneessa korsussa jalkaväen vetäydyttyä. Kaikki asiakirjat ja kartat oli poltettu. Patteristo ampui sulkua tulenjohtopaikan koordinaateilla.

Tunnettu tykkimies kertoo.

I/KTR 2:n tukema 4.Prikaati oli 16./17.2.1940 irrottautunut Muolaanjärven—Yksjärven kannakselta Oinalan—Kyyrölän tasalta ja siirtynyt yön kuluessa uudelle puolustuslinjalle Muolaan kannakselle. Kevyt Osasto 2, joka oli edellisenä päivänä alistettu prikaatille, miehitti taisteluetuvartioasemat Kangaspellon kylän luoteisreunassa.

Joukot olivat tavattoman väsyneitä seitsemän vuorokautta kestäneiden yhtämittaisten taisteluiden vuoksi. Samoin taisi olla vihollisen laita. Sen suuret tappiot vaativat ilmeisesti täydennyksiä ja uudelleen järjestelyjä, koska se ei heti seurannut vetäytyviä joukkojamme. Tämä helpotti uusiin asemiin siirtymistä ja niiden miehittämistä.

Näkymä Muolaanjärvelle sen luoteisrannalta *SA-kuva*

PUREUDUTTIIN MAASTOON

Erillinen Pataljoona 1 ryhmittyi yhdessä Kevyt Osasto 2:n osien kanssa päävastarinta-asemaan ja majoittui etulinjan betonikorsuihin.

Tulenjohtopaikat miehitettiin 17.2. aamulla siten, että 1./KTR 2:n miehet asettuivat vanhanmalliseen betonikorsuun Muolaanjärven rantaan, 3./KTR 2:n pojat samoin vanhaan korsuun Kangaspellon—Hotakan maantien pohjois-puolelle joen länsirannalle ja 2./KTR 2:n miehet Mutarantaan.

17.2. oli vihollisen ilmatoiminta ennennäkemättömän vilkasta: pommisarjoja putosi alueillemme yhtämittaa ja myös ilmataisteluita käytiin. Hävittäjämme ja ilmatorjuntamme pudottivat alas ainakin kahdeksan vihollishonetta ja laskuvarjoja leijaili taivaalla. Lentäjät joko pidätettiin tai ammuttiin, mikäli tekivät vastarintaa.

Muu taistelutoiminta oli hiljentynyt. Summan suunnallakin oli kaksiviikkoisen rumpumutuksen jälkeen hiljaista. Oinalaa ja Sudenojaa hakkasi vihollinen tykistöllään pitkän aikaa sen jälkeen kun ne oli jo tyhjennetty.

Puolen päivän aikaan ilmestyivät vihollisen panssarivaunut etuasemiemme eteen karkottaen varustamattomissa asemissa olevan Kevyt osasto 2:n asettaman taisteluetuvartion. Prikaati hälytettiin. Vaunut poistuivat saadessaan tulta Käenniemeen sijoitetusta laivatykistä, ns. Muolaan tykistä. Myöskin patteristo ampui sulkumaaleihin saatuaan ammustäydennystä. Väsyneen jalkaväen ei tarvinnut päivän kuluessa osallistua taisteluun.

Yöllä 17./18.2. otti Erillinen Pataljoona 2 rintamavastuun oikealla Muolaan kaistalla vasemman Mutarannan kaistan jäädessä edelleen Er.P 1:lle. Reserveinä olivat Er.P 4 ja Kev.Os 2 Alusjärven länsi- ja kaakkoispuolisessa maastossa.

18.2. teki vihollinen maantien suunnassa noin komppanian voimin hyökkäyksen panssarivaunujen tukemana. Se lyötiin takaisin 1.Patterin sulkutulella, jolloin yksi vaunu tuhoutui täysosumasta.

VIHOLLINEN ON TOSISSAAN

19.2. vihollinen siirsi lukuisia tykkejään eteen suora-ammuntatehtäviin ja alkoi kiivaasti tikata vanhanmallisia betonikorsujamme. Oma tykistö vaiensi muutamia tikkaustykeistä. Panssarivaunut yrittelivät edetä Muolaanjärven jään kautta uusien operaationsa seuraavana päivänä. 1.Patteri torjui koukkauksen yhden vaunun jäädessä palavana jäälle.

Vihollisen suora-ammuntatykit ampuivat 3.Patterin tulenjohtokorsun hajalle, jolloin tulenjohtoryhmä siirtyi taisteluhautaan.

21.2. kello 07.00 alkoi vihollisen voimakas tykistövalmistelu, jota seurasi kello 09.20 maantien suunnassa suurin voimin suoritettu hyökkäys. Oma jalkaväki joutui irtautumaan asemista tien eteläpuolella aina Yrjönahon tasalle saakka, jolloin vänrikki *Jorma Virtasen* 1.Patterin tulenjohtoryhmä ja yksi konekivääri jäivät saarroksiin Muolaanjärven rannassa olevaan vanhanmalliseen korsuun.

Vihollinen tunki päälle, mutta Virtanen torjui sen ensimmäisen yrityksen srapnelleilla.

Kello 11.00 sai 3./Er.P 2 eli Komppania *Liikkanen* käskyn suorittaa vastaiskun ja pelastaa vaikeuksiin joutuneet tykkimiehet. Yritys ei kuitenkaan onnistunut.

TYKISTÖ TAISTELEE

Puolenpäivän aikoihin vihollinen alkoi tikata tulenjohtokorsua 203 millimetrin suorasuuntaustykillä. Korsun osittain sorruttua se teki kello 13 uuden yrityksen sen valtaamiseksi.

Tässä vaiheessa Virtanen oli jo hävittänyt kaikki kartat ja paperit. Korsun miehistö onnistui pitämään vihollisen kurissa vasemmalla, mutta rannan suunnasta se pääsi aina korsun katolle saakka raahaten mukanaan konekivääreiä.

Tulenjohtaja ei antanut periksi: hän antoi koko patteristolle maaliksi oman tulenjohtopaikan ammuttavaksi pistemaalina! Hurja temppu auttoi: vihollinen kärsi raskaita tappioita ja vetäytyi korsulta.

Kello 13.20 tuli patterin tuliasemaan Virtasen radiosanoma:

— Ellei apua tule jatkamme taistelua viimeiseen mieheen.

Pian tämän jälkeen vihollinen onnistui suora-ammuntatykeillään tuhoamaan korsun vasemmanpuoleisen pesäkkeen, jolloin myös konekivääri rikkoutui. Viholliset yrittivät jälleen tunkeutua aukkoon, mutta tulenjohtoryhmä torjui hyökkääjän käsikranaateilla.

Seurasi hetken tauko. Kello 17.00 vihollinen aloitti jälleen hyökkäyksen, mutta tulenjohtopaikan koordinaateilla ammutut patteriston iskut karkottivat sen jälleen.

Jalkaväkikään ei antanut periksi: kello 18.15 onnistui luutnantti *Gummeruksen* johtaman komppanian lopulta lyödä vihollinen takaisin ja vapauttaa tulenjohtokorsun miehet. Vänrikki Virtanen miehineen pääsi ulos hajalle ammutusta korsusta kello 20.15 oltuaan kymmenisen tuntia saarroksissa.

Korsun ympärillä ja katolla lepäsi yli 200 vihollisen kaatunutta. Patteriston tuli oli ollut koossa ja maalissa!

Virtasen tulenjohtoryhmään kuuluivat hänen lisäkseen kersantit *Rossi* ja *Partanen* sekä alikersantit *Iivonen, Koiranen* ja *Leppänen*. Kaikki olivat menettäneet joko kokonaan tai osittain kuulonsa.

OLI ANNETTAVA PERIKSI

Kello 17.45 pakotti parin komppanian ja kymmenen panssarivaunun hyökkäys myöskin maantien pohjoispuolella olevan Komppania *Mytyn* eli 2./Er.P 2:n vetäytymään. Tällöin haavoittui 3.Patterin tulenjohtaja luutnantti *Tamminen*.

Mutarannan kaistalla oli tykistövalmistelu alkanut kello 09.00. Hyökkäys seurasi kello 12.00 panssarivaunujen tukemana. Taistelu jatkui koko päivän. Betonikorsu tuhoutui, samoin yksi panssarintorjuntatykkimme ja kaksi konekivääriä.

Kello 17.15 sai tukikohdan päällikkö luvan vetäytyä Kaivannolle pääpuolustuslinjalle. Menetetyt asemat oli alunperinkin tarkoitettu vain etuasemiksi.

Varsinainen pääpuolustuslinja oli vielä keskeneräinen. Siellä oli linnoitustöissä Erillinen Pataljoona 4.

Tulenjohtajia varten oli uudella linjalla nykyaikaiset betonikasematit. Joistakin oli kuitenkin niin huonot tähystysmahdollisuudet, että esimerkiksi 3.Patterin tulenjohtaja toimi mieluummin ampumahaudassa.

Tulenjohto etsii maalia

Tulikomento lähtee

Päivän lopputulos oli todettava kohtalaiseksi: asemien eteen oli jäänyt noin 500 kaatunutta hyökkääjää ja kaksi palavaa panssarivaunua. Yksi vihollisen patteri oli vaiennettu. Lisäksi syöksyi kaksi palavaa pommikonetta asemien läheisyyteen.

PÄÄPUOLUSTUS-LINJASTA TAISTELLAAN

Yön aikana oli pataljoonan vahvuinen vihollisosasto yllättäen päässyt tunkeutumaan Mutarannan kaistalla Muolaanlammen kautta Kirnumetsän reunaan lähelle 4.Prikaatin komentopaikkaa. Er.P 1 oli vahingossa jättänyt miehittämättä kyseisen kohdan, vaikka oli saanut siitä käskyn.

Kaikki prikaatista liikenevät voimat hälytettiin torjumaan uhkaavaa vaaraa. Vasta iltapäivällä oli metsikkö täysin puhdistettu. Suuri osa vihollisista saatiin tuhotuksi loppujen antautuessa vangeiksi.

Muolaanjärven pohjoispuolitse yritti pataljoonan vahvuinen osasto kolonnineen avuksi, mutta 2.Patteri sai tulellaan rivistön suurin tappioin hajoamaan ja perääntymään.

Noin kello 13.00 hyökkäsi pataljoonan vahvuinen vihollinen Kaivannon tukikohtaa vastaan. 2.Patterin tuli teki tuhoisaa jälkeä vänrikki *Levannon* johtamana ja konekiväärit tekivät lopuista selvän.

Samaan aikaan yritti vahvistettu pataljoona saartaa tukikohdan idästä käsin. Koska kaikki omat patterit olivat kiinni torjunnassa pyysi patteriston komentaja apua Sikniemen kaistan tykistökomentajalta, joka patteristollaan hajottikin hyökkäävän rivistön.

Kaivantokannaksella ei kuitenkaan vielä helpottanut, sillä vihollinen työnsi jatkuvasti uusia joukkoja panssarivaunujen tukemana taisteluun. Suorasuuntaustykit lisääntyivät jatkuvasti. Iltaan mennessä saivat patteriston sulkutuli sekä tarkat tuli-iskut ja jalkaväkiaseiden tuli vihollisen perääntymään ja tilanteen selviämään.

Iltapäivällä vaurioitti vihollisen suorasuuntaustykin kasematista sisään ampuma kranaatti "Muolaan tykin" käyttökelvottomaksi yhden miehen haavoittuessa samalla.

Myöskin maantien suunnassa torjuttiin vihollisen vahvoin voimin tekemät hyökkäykset.

22.2. aikana oli vihollinen hyökännyt alueella divisioonan voimin. Sen tappiot kaatuneina olivat noin 700 miestä, minkä lisäksi saatiin 34 vankia, joiden joukossa oli useita upseereja. Taistelukentälle jäi useita panssarivaunuja, konekivääreä, radioasemia ja muuta kamaa.

Yön aikana siirsi 2.Divisioonan Esikunta prikaatin vahvennukseksi uuden pataljoonan, II/JR 5:n. Se määrättiin kaistan reserviksi.

JÄLLEEN SAARROKSISSA

23.2. aamulla kello 07.00 vihollinen aloitti Mutarannan

kaistalla panssarivaunujen tukeman hyökkäyksen Kaivannon kannaksella. Vähitellen se pakotti Komppania *Vuolion* vetäytymään aina Salmelan talon tasalle saakka.

2.Patterin tulenjohtaja vänrikki Antero Levanto jäi tässä vaiheessa kolmentoista miehensä kanssa saarroksiin betonikorsuun Kaivannon luoteispuolelle. Panssarivaunut saartoivat korsun ja tulittivat sen ampuma-aukkoja, jolloin sisään tunkeutunut kranaatti tuhosi konekivääri ja haavoitti vaikeasti kahta miestä. Samaan aikaan katkesi Levannon puhelinyhteys tulipatteriin. Radiota ei ollut. Tuhoutuneen konekiväärin tilalle asetettiin pikakivääri, joten molemmista aukoista pystyttiin jälleen pitämään sivustat vapaina vihollisen jalkaväestä.

Nyt yrittivät viholliset nousta suoraan edestäpäin korsun katolle, mutta yritykset tukahdutettiin konepistoolilla tähystyskuvun aukosta käsin.

Silloin kohdisti vihollinen suora-ammuntatykeistään voimakkaan tulen tähystyskupuun, jonka jälkeen oleskelu siellä — kahden haavoittumisen jo tapahduttua — kävi mahdottomaksi.

Tähystyskupu tuhoutui, jolloin kattoon syntyi aukko. Tällöin onnistui useiden vihollisten nousta katolle ja heittää käsikranaatteja aukon kautta sisälle korsuun. Levanto miehineen heitteli puolestaan korsun ovelta katolle käsikranaatteja puhdistaen sen useampaan kertaan.

Noin kello 18.00 vihollinen pudotti korsun savutorveen kasapanoksen, jolloin kamiina räjähti hajalle. Tämä räjähdys aiheutti kaikille sisällä oleville vaikeampia ja lievempiä vammoja ja teki hengittämisen ja puhumisen korsussa kitkerän kaasun vuoksi tavattoman vaikeaksi.

Nyt päätti Levanto murtautua miehineen saarroksista.

Vihollinen suuntasi konetuliaseillaan ja tykeillään mur-

Asemanvaihto *SA-kuva*

Jälleen ammutaan *SA-kuva*

haavan tulen uloshyökkääviin puolustajiin, mutta pimeän suojaamana yritys onnistui ainoastaan yhden miehen jäädessä surmanluodin tavoittamana taipaleelle. Korsuun jäi kaksi kaatunutta sekä yksi ehjä ja yksi tuhoutunut konekivääri. Vetäytymisensä aikana ehti Levanto miehineen vielä tuhota erään panssarivaunun miehistön sen poistuttua vaunustaan.

VIIMEISET VASTAISKUT

Kello 15.00 oli Er.P 1:n Komppania *Teräsvirta* saanut käskyn vallata takaisin Käenniemen alueen, josta Komppania Vuolio oli joutunut vetäytymään Salmelaan. Vastaisku onnistui ja Käenniemi oli omien hallussa kello 17.00. Asiaan vaikutti paljolti se, että vänrikki Levanto oli taistelullaan estänyt suurempien vihollisvoimien tulon paikalle.

Kello 16.45 sai Er.P 4:n Komppania Gummerus käskyn suorittaa vastaiskun saarroksiin jääneen tulenjohtueen pelastamiseksi. Gummerus miehineen pääsikin noin 200 metrin päähän Kaivannosta ja tapasi täällä Levannon miehineen. Komppania jäi puolustukseen noin 400 metriä Kaivannosta luoteeseen olevaan metsänreunaan ja osillaan Käenniemeen.

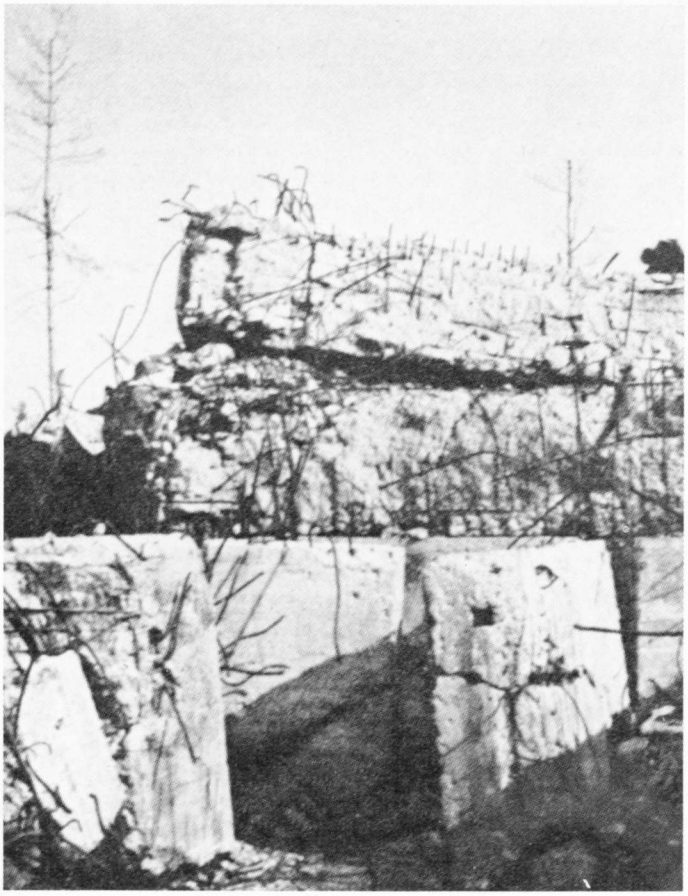
Muolaan kaistalla olivat asemamme aamusta alkaen olleet erittäin ankaran tykistötulen alla. Iltapäivällä ryhtyi vihollinen täälläkin hyökkäämään päästen tunkeutumaan Ilveksen kylän kaakkoispuolisiin metsiin.

Kello 21.00 sai 1./Er.P 4 käskyn suorittaa alueelle vastaiskun lännestä. Hyökkäykseen liittyi Komppania *Suorsa* JR 5:stä pohjoisesta.

Hyökkäykset tyrehtyivät kuitenkin vihollisen voimakkaaseen vastarintaan. Metsässä taisteltiin koko yö.

Aamulla työnsi vihollinen alueelle vielä lisää panssarivaunuja. Ne tuhosivat liekinheittimillään muun muassa erään betonikasematin miehistön ruiskuttamalla korsun aukoista sisään palavaa naftaa.

24.2. kello 07.30 alkoi Mutarannan kaistalla vihollisen hyökkäys Käenniemeä vastaan ja Ilveksen suuntaan panssarivaunujen ja tykistön tukemana. Oma jalkaväki oli hyvin uupunut saatuaan olla melkein yhtämittaa etulinjassa kovissa torjuntataisteluissa jo viikkokausia. Vain tykistötulella voitiin ehkäistä sisään-

Muolaanjärven pohjoispäässä sijainnut betonipesäke on räjäytetty

murtoyritykset.

Kello 13.00 pakotti uusi hyökkäys Komppania Gummeruksen vetäytymään asemistaan, mutta tykistömme purevat tuli-iskut ja niitä seurannut vastaisku heittivät vihollisen takaisin ja Käenniemi oli jälleen joukkojemme hallussa.

Puoleen yöhön mennessä oli komppania Suorsa puhdistanut myös Ilveksen metsiköt ja pääsi yhteyteen majuri *Vieskan* Er.P 2 kanssa.

Päivän kuluessa oli vihollinen menettänyt noin 400 miestä.

Iltapäivällä tuli 2.DE:sta valmistava käsky irtaantumista varten ja patteristosta lähetettiin asematiedusteluelimet Ala-Noskuaan ja Kuparsaareen.

25.2. alistettiin aseman puolustajat 1.D:lle.

Yö oli ollut verrattain rauhallinen, mutta aamulla eteni vihollispataljoona Muolaanlammen länsipuolitse Kirnumetsän suuntaan ja tuli saman tien lyödyksi takaisin suurin tappioin pattereittemme tulella. Myöskin Käenniemessä hyökättiin ja panssarivaunut tuhosivat jälleen liekinheittäjillään polttamalla yhden betonikasematin miehistön.

Nämä betonikorsut saivat joukkojen taholta varsin kirpeää arvostelua osakseen. 1.Patterin tulenjohtaja, luutnantti *Heikki Tulikoura* kertoo niistä näin:

— Nuo harvassa matalassa metsässä seisovat mustat bunkkerit ilman mitään yhdyshautoja ja usein ilman puhelinkaapeleitakin olivat todella niin sietämättömiä laitoksia taistelun aikana, ettei niissä viettämiään hetkiä varmaan kukaan mukana ollut unohda. Huolimatta kalleudestaan olivat ne miehiä täyteen ahdettuina sellaisia avuttomia rotanloukkuja, että on ihme, ettei vihollinen paistanut joka ainoata. Olisi niissä ollut edes pst-aseistus, niin olisi voinut hätistää vaunut pois silmiltä, mutta nyt ei voinut muuta kuin istua nököttää ja odottaa, milloin panssarivaunu tulee ovelle ja tekee mitä haluttaa. □

KASKU KIERTÄÄ

VALTIO-TIETEITÄ

— Mikä ero on demokratialla ja kansandemokratialla?

— Sama kuin paidalla ja pakkopaidalla.

●

KOVA NAAMA

Alikersantti on komentajan puheilla pyrkimässä vakinaiseen palvelukseen.

— Olettekos te sellainen mies joka saa porukkansa pysymään kurissa? tiedustaa komentaja.

— Ei huoli yllyttää, herra everstiluutnantti! innostuu alikersantti.

Väinö Ahonen, Helsinki

●

MASSA-RUOKAILUA

Merivoimien alokkaat keskustelevat ruokalassa.

— Millä kummalla ne pystyvät keittämään näin paljon perunoita kerralla?

— Niillä on varmaan sukellusvene, jolla ne käyvät katsomassa, ovatko perunat jo kypsiä.

Väinö Ahonen, Helsinki

●

SELVÄT MERKIT

Amerikkalainen turisti kulkee iltapimeän Moskovan syrjäkadulla ja putoaa työn alla olevaan syvään viemärikaivantoon. Avunhuudot kuultuaan saapuu paikalle miliisi, joka auttaa märän ja kuraisen jenkin ylös montusta.

Tämä on vihainen:

— Meillä Amerikassa tällainen vaarallinen monttu olisi kyllä merkitty pienillä punaisilla lipuilla — teillä ollaan leväperäisiä!

— Ettekös te rajalla nähnyt, että koko maa on merkitty suurilla punaisilla lipuilla? vastaa miliisi väsyneesti.

●

PUOLUE-KOULUSSA

— Voisitko selittää, millaista on sosialistinen kritiikki ja itsekritiikki?

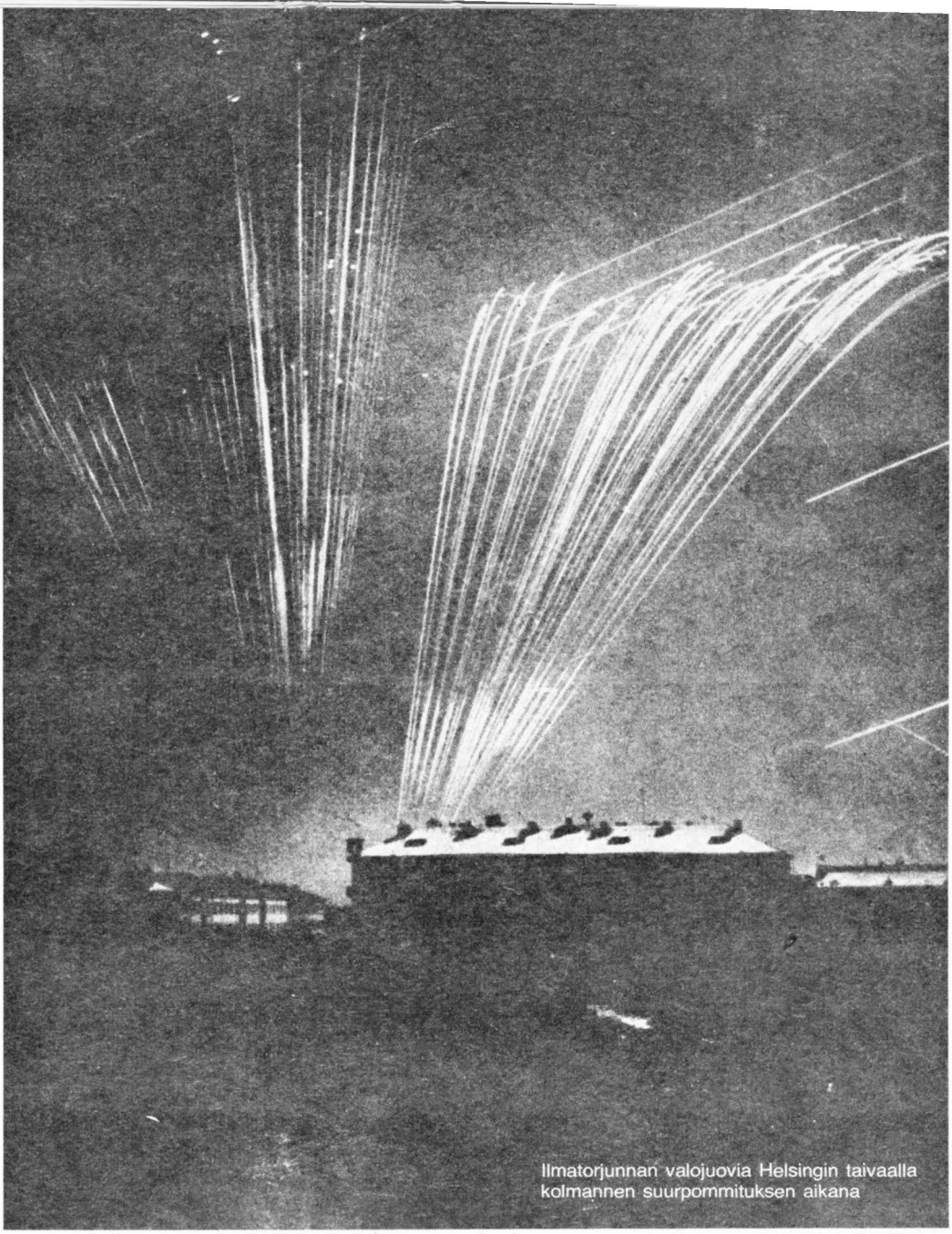
— Kyllä vain. Sanoin juuri eilen puoluekokouksessa toveri Goldbergille: "Puolue on luottanut sinuun ja nyt sinusta on tullut kavaltaja. Hylkäät sosialistisen isänmaamme ja muutat Israeliin." Se oli sosialistista kritiikkiä.

— Entäpäs itsekritiikki?

— Kun menin kotiin puoluekokouksesta sanoin itselleni: Olit helkkarin hölmö kun et lähtenyt mukaan!

●

PENTTI PARRE

Ilmatorjunnan valojuovia Helsingin taivaalla kolmannen suurpommituksen aikana

KOLMAS SUURPOMMITUS

Helsinkiä pommitti helmikuussa 1944 yhteensä 2120 konetta. Tehokkaan ilmatorjunnan ansiosta vain 530 pommia putosi kaupunkiin.

Pahin pommitusyö oli 26./27.2.44. Silloin ilmatorjunta ampui taivaalle 18.672 kranaattia ja yhteensä toistakymmentä konetta pudotettiin. Pommeja putosi kaupunkiin 338 ja sen ulkopuolelle noin 5750.

Pommitusyö Kaivopuiston kevyessä patterissa oli nuorille koulupojille ankara tulikaste.

●

HELSINKILÄISTEN koulunkäynti oli sota-aikana varsin risaista, ns oppiennätyksiä ei pystytty läheskään toteuttamaan, ja helmikuun kuudennen ja seitsemännen päivän välinen yö vuonna 1944 katkaisi koko toiminnan täydellisesti noin yhdeksäksi kuukaudeksi. Koulut suljettiin, pienemmät lapset ja tyttöset lähetettiin maalle ja yläluokkien pojat, jotka miltei kaikki kuuluivat Suojeluskuntajärjestöön sotilaspoikina, rupesivat hakeutumaan erilaisiin maanpuolustuksen aputehtäviin. Meidän koulumme, Töölön Yhteiskoulu, oli saanut pommiosuman ja siellä riitti joksikin aikaa raivaamista.

Vihollinen ennätti tehdä toisenkin hyökkäyksen helmikuussa 16. päivän iltana, kun me vielä odottelimme sijoittumistamme johonkin sopivaan hommaan, ja vaurioita tuli jälleen. Tunnelma stadissa rupesi olemaan hieman kireä.

Vihdoin tuli ilmoitus, että sotilaspojat sijoitetaan Helsingin ilmatorjuntaan jaettuna eri pattereille; meidän luokasta kymmenkunta poikaa Tähtitorninmäelle kevyeen jaokseen, jossa oli kolme 2×20-millistä ja yksi IT-kk sijoitettuna Haaksirikkoiset-patsaan ympärille.

26. päivänä haimme varusteet ja ilmoittauduimme jaoksessa, vanhassa arvokkaassa

observatoriossa Tähtitornin-mäellä. Kello taisi olla siinä puoli-neljän maissa, kun osaston päällikkö, kapteeni *Tainio,* tuli katsomaan tulokkaita ja lausumaan muutaman ystävällisen sanan. Taisi olla aika hämmästynyt nähdessään 16- ja 17-vuotiaiden lapsekkaat naamat. Keskustelu katkesi lähetin ilmoitukseen:

— Torjuntavaroitus.

Kapteenin kasvoille levisi arvoituksellinen hymy, hän katsoi meitä pitkään ja sanoi:

— Pojat, ette vielä osaa hommaa — jätän teille mahdollisuuden valita, tuonne mäen sisään pommisuojaan — tai sitten tykeille opettelemaan.

hyökkääjää. Siitä sitten ruvettiin pukemaan lämpimiä vaatteita päälle — oli tuollainen mukava 5—6 asteen pakkanen — ja köpöteltiin asemiin katsomaan tykistöä.

Olimme sangen pettyneitä, kun totesimme aseiden pienuuden ja saimme kuulla, ettei edellisen hyökkäyksen aikana oltu ammuttu laukaustakaan, hyökkääjä oli ollut liian korkealla. Aseet oli tarkoitettu sataman puolustukseen pinnassa lentävää hyökkääjää vastaan ja siihen niiden sijoituspaikka tuntuikin tosi hienolta. Jaos oli saapunut Itä-Karjalasta rintamalta, ja me pojat tunsimme suurta luottamusta sen miehistön kykyihin.

Sotilaspoikien koulutus on alkanut

Sotilaspojan muistikuva helmikuulta 1944

SOTAAN VAI POMMISUOJAAN?

Me vähän närkästyimme kun nuoria sankareita ruvettiin pommisuojaan kehottelemaan ja saimme sanotuksi, että tarkoitus olisi kyllä antaa päihin

Tunnin odottelun jälkeen tuli torjuntahälytys ja heti perään yleinen ilmahälytys. Kypärät ripustettiin karvalakin päälle.

Ilta oli pimentynyt, taivas oli tähtikirkas, kuutamoton, loistelias pommitussää. Kaupunki oli täysin valoton, lumi ympärillä kajasti sen verran, että pystyi juuri liikkumaan.

Jaoksen komentopaikka oli jyrkänteen reunassa ja siellä olevan puhelimen kautta rupesi kuulumaan ilmoituksia havaituista koneista ja ammuttavista suluista. Me emme niihin kyenneet, mutta monet muut kykenivät.

Kallio allamme rupesi tärisemään, kun raskaat patterit eri puolilla kaupunkia avasivat tulen. Yhtämittaisen jyrinän aikana taivas välähteli taukoamattomista räjähdyksistä ja sekaan kiipesi kimpuittain 40-millisten helminauhoja.

Yhtäkkiä maisema edessämme, Eteläsataman päällä valkeni kirkkaaksi näyttämöksi, kun vihollisen kohteenmerkitsijä oli onnistunut pääsemään läpi ja pudottamaan laskuvarjon varassa leijailevan valopomminsa. Samassa rupesi myös raskaampaa tavaraa tippumaan taivaalta.

SOTA SOI

Rivi rivin jälkeen kohosi tulipatsaita meren jäältä Katajanokan ja Santahaminan välillä tai Kaivopuiston edessä. Raskaat tykit ampuivat mahtavia sulkuja merialueen yläpuolelle melkein taukoamatta, mutta niiden jyrinään sekaantui yhtä keskeytymätön pommien räjähtely. Lähelle putoavat vonkuivat ilkeästi.

Kaupunkiin rupesi tulemaan osumia. Avoimelta näköalapaikaltamme sataman kupeella näki koko Katajanokan ja Helsingin kauniin monumentaalikeskustan, ja näki myös, kuinka pommit osuivat taloihin heittäen peltikaton ilmaan valtavan kipinäsuihkun saattamana, kuinka kaikkiin ikkunoihin syttyi loimuava valo ja, kuinka korkea seinä lysähti väsyneesti perustuksilleen.

Liekit kohosivat raunioista korkealle. Punainen savupilvi peitti edessä olevan alueen, muta ajautui meistä poispäin niin, että yllämme säilyi taivas kirkkaana. Olimme aitiopaikalla, kammottava näytelmä silmiemme edessä, kykenemättä tekemään mitään, sillä hyökkääjät olivat kaikki kevyiden tykkiemme kantaman yläpuolella.

POJILLA ON SISUA

Jatkuvasti tuli ilmoituksia satamaa lähestyvistä vihollisko-neista, mutta vain hyvin harvat niistä pääsivät ylilentoon. Tiesin, että sellaiset olivat erityisen vaarallisia, koska sijaitsimme kohdealueella. Voimattomuutemme raivostutti minua ja toimettomuus antoi aikaa seurata yksityiskohtaisesti ympärillä vallitsevaa tilannetta. En tiedä, kuinka paljon jaoksen miehistö mahtoi pelätä täysosumaa, mutta kukaan ei ainakaan pelkoaan näyttänyt. Yleinen henki oli kiihkeä toimintavalmius; silmät tuijottivat taivasta sataman yllä odottaen, että näkyviin ilmestyisi joku matalalla lentävä uskalikko, mutta turhaan — aina vain turhaan.

Parin tunnin taistelun jälkeen tuli muutamia pahoja ylilentoja, pommeja putosi ensin Katajanokan rantaan, makasiiniin, sitten jäälle satama-altaaseen ja lopuksi meidän eteemme laiturille. Laiturissa oli laiva, Patria, joka sai osuman, se irtosi laiturista, kääntyi keulan kiinnitysköyden ympäri ja upposi keula kohti laituria. Laivasta rupesi kuulumaan hätäistä avunhuutoa. Jaoksen päällikkö katkaisi kylmästi yrityksen ansaita hengenpelastusmitalin ja komensi takaisin tykille. Eikä turhaan, tuskin päästiin asemaan, kun kuului lyhyt kohahdus ja samassa räjähti. Se oli osuma kalavarastoon, joka hajosi maisemaan. Joka puolella oli pilvenään silakoita ja pojat kehuivat, että jos olisi nostanut käden pystyyn olisi siinä ollut ainakin yksi kala.

"YLILENTO!"

Venäläisten rynnäkkö vaimeni vähitellen, sulutkin harvenivat, ensimmäinen näytös oli päättymässä.

Jos muistini ei petä, juuri tässä vaiheessa saimme kokea näytöksen, jonka tuottama pahansuopa riemu suotakoon

meille. Kuului huuto "ylilento", ja samassa osui valonheittimen keila nelimoottoriseen pommittajaan, joka tuli idästäpäin suoraan ylitsemme. Se pääsi hetkeksi pois valokeilasta, mutta joutui uudestaan kiinni, kun useat valonheittimet osuivat siihen.

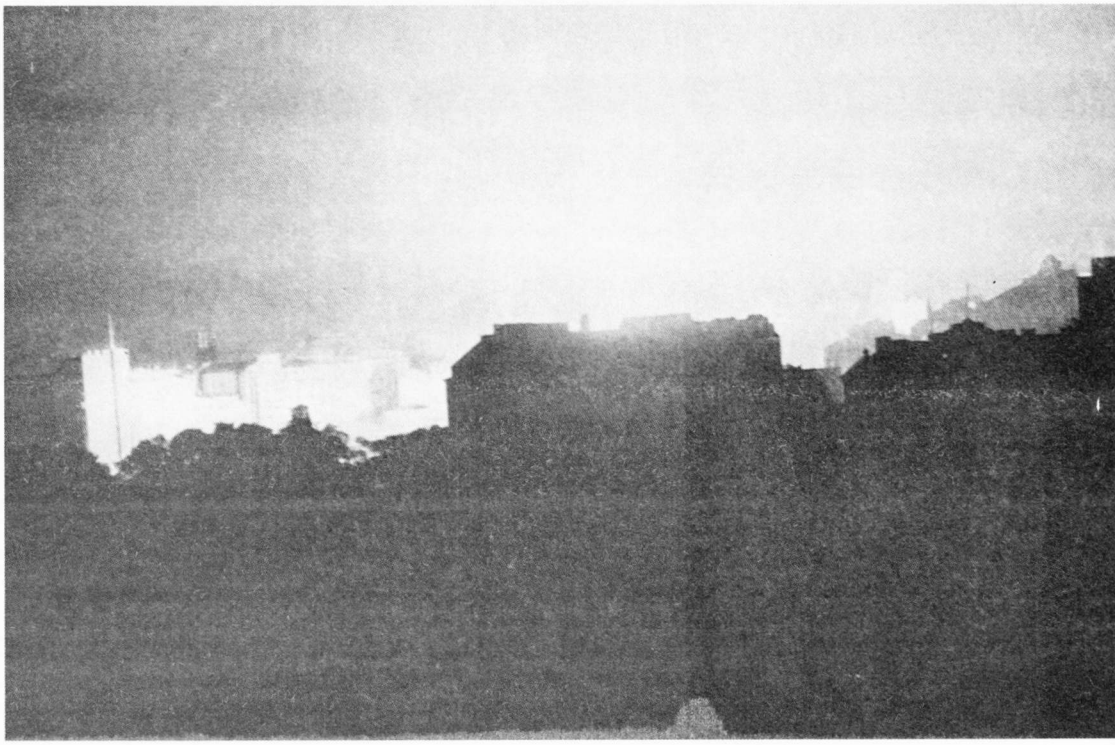
Se purjehti kuin valomeressä kaartaen loivasti merelle päin, kun sen taakse ilmestyi punainen valopiste. Pisteestä irtosi pätkä kellanvihreätä helminauhaa, joka upposi pommittajaan — kuului hiljainen kurluttava ääni. Vielä toinen pätkä helminauhaa, joka myös meni perille ja tuloksena oli ensin hyvin pieni, mutta sitten valtavaksi roihuksi muuttuva liekki vihollisessa, joka nopeasti vajoten kaartoi etelään ja katosi Kaivopuiston talojen taakse.

Tilanne rauhoittui jonkin verran sataman alueella lähellä keskiyötä, vaikka ilmoituksia lähestyvistä pienistä määristä koneita tulikin jatkuvasti. Usein ne suorittivat lähestymisensä kihelmöivän alhaalla, mutta ottivat sitten korkeutta, kun olivat lähellä maalialuetta. Ilmeisestikin ilmatorjunnan pakottamana, koska ylilentoja ei juurikaan tapahtunut.

Sammutusmiehistöt pääsivät työskentelemään. Mieleeni on pysyvästi painunut silhuettikuva miehistä, jotka kävelivät Katajanokan rantamakasiinin seinän päällä pitäen jotakin levyä suojanaan ja raahaten sammutusletkua perässään. Taustana loimuavat liekit ja kaiken kattava punainen savumeri, josta silloin tällöin syöksyi esiin talojen väliin sijoitetun 40-millisen valojuovia.

Vihollinen ei tuntunut koko yön aikana jättävän yhtään taukoa, vaikka käyttikin välillä pienempiä muodostelmia.

Kylmä ja väsymys ja tietysti nälkäkin rupesivat vaivaamaan aamuyön tunteina, ja poikia ruvettiin päästämään aseman alueella sijaitsevaan pahvitelttaan lämmittelemään. Halukkaita ei kuitenkaan kovin paljon löytynyt; teltta oli suljettu tila, siellä oli kuin pussissa, se ei tarjonnut min-

Helsingin keskusta liekeissä 26./27.2.44

Lasse Pöysti ilmatorjunnan riveissä 1944 — ammusten käsittely näyttää käyvän ammattimiehen ottein

Ilmatorjuntapojat Pekka Pantzar ja Tapani Santasalo työkalunsa ääressä Taivaskallion patterilla keväällä 1944

käänlaista turvaa, se teki ihmisestä sokean, mutta sinne kuului jokainen kohahdus, jokainen laukaus ja räjähdys.

Johonkin aikaan aamuyöstä saatiin hernerokkaa, parasta mitä olen syönyt. Se ei ollut pelkästään ruumiinravintoa, sen saapuminen osoitti, että systeemi toimi, että kaupunki eli ja hengitti, vaikka aitiopaikkamme näkymät olivatkin lähinnä verenpunaisia.

UUSI ISKU

Muistelen, että kello oli vähän yli kaksi, kun tuli ilmoitus jatkuvasta surinasta.

Vihollinen lähestyi useina portaina.

Raskaat patterit ampuivat jälleen tuhottomasti sulkuja. Pommeja putosi meren jäälle jälleen pitkinä riveinä nostattaen mahtavia tulipatsaita.

Takanamme, kaupungin alueella punotti taivas yhä kirkkaampana, mutta siitä huolimatta tuntui, kuin kärki olisi hyökkäyksistä katkennut. Ylilentoja ei muistaakseni ollut kuin pari.

Pommeja tuli tosin jälleen epämiellyttävän lähelle. Vihollinen yritti ilmeisesti joitakin kertoja myös tarkkuuspommitusta sataman alueelle, koska lukuisten moottorien

yhteiseen aaltoilevaan jyrinään sekoittui silloin tällöin tyypillinen kireä ylösvedon ääni. Mitään erityisiä tuloksia en huomannut.

Ryntäilyä jatkui koko aamuyön. Tulipalot kaupungin eteläosassa valaisivat savukaton vaaleanpunaiseksi. Naapuritalon katonharjasta riippui siihen takertunut valopommi. Katonharja näkyi terävänä taustan tulenkajoa vastaan.

Myöhään aamuyöstä rupesi kuulumaan pehmeähköä rätinää. Joku arveli, että Kaartin kasarmin alueella räjähtelivät kivääripatruunat; saattaa olla.

Kello lienee ollut neljä, kun hyökkäys selvästi rupesi olemaan lopussa. Lentoja tuli kyllä tasaisesti, mutta muodostelmat olivat pieniä. Taisi hyökkäyshenki myös rakoilla, koska koneet kääntyivät pois melko helposti ja pudottivat pomminsa mereen.

SELVITTIIN!

Vähän yli viideltä ilmoitettiin, että torjuntahälytys oli ohi ja torjuntavaroitus voimassa. Uusia ilmoituksia lennoista odotettiin jännittyneinä. Niitä ei enää tullut, suurhyökkäys oli päättynyt. Pillit ulvoivat yleisen vaaran ohi -merkin. Kello oli silloin täsmälleen puoli seitsemän.

Helsinki oli selvinnyt hengissä kolmannesta ja kovimmasta koettelemuksesta saman kuukauden aikana. Ulkopuoliselle silminnäkijälle, mukanaolleelle tai vaikka puolustukseen osallistuneelle vaara ohi -merkki oli samalla ilmoitus siitä, että yli yön kestänyt tuhon uhka oli poistunut.

Meille helsinkiläisille pojille se ei vielä antanut lievitystä jännitykseen. Olimme koko yön kuunnelleet pommien vonkunaa ja jysähtelyä ja nähneet tulipalojen kuvastuvan taivaan peittävään savuverhoon. Emme tienneet, paljonko pommeja oli pudonnut kaupunkiin näköpiirimme ulkopuolelle, minne niitä oli pudonnut ja paljonko ne olivat aiheuttaneet ihmisuhreja.

Emme tienneet omaisistamme mitään. Jaoksen toimistossa oli puhelin ja sen luokse koko poikajoukko ryntäsi heti, kun oli mahdollista, että siviiliväestö oli saattanut palata koteihinsa pommisuojista, jotka useimmissa asuintaloissa olivat varsin symbolisia. Yksi toisensa jälkeen pojat saivat yhteyden omaisiinsa ja suunnattomaksi helpotukseksi kuulivat, että kaikki läheiset olivat säilyneet terveinä. □

Artikkeli on julkaistu Ilmatorjuntaupseeri-lehdessä.

KANSA TAISTELI
-miehet kertovat

PALVELU KORTTI

Allaolevalla kortilla voit tilata Kansa taisteli — miehet kertovat -lehden, hoitaa osoitteenmuutoksen sekä suorittaa mahdollisen tilauksen peruutuksen ja osallistua Sanoma Osakeyhtiön aikakauslehtien järjestämiin markkinointiarpajaisiin. Tilaukset, osoitteenmuutokset ja peruutukset tulevat voimaan kahden viikon kuluessa ilmoituspäivästä.
Peruutuksen tapahtuessa asiakas on velvollinen maksamaan saamiensa lehtien hinnan. Puhelintilausten peruuttaminen tapahtuu veloituksetta, siinä tapauksessa että asiakas ilmoittaa siitä kirjallisesti kahdeksan vuorokauden kuluessa ensimmäisen lehden ilmestymisestä (Kuluttajansuojalaki, 6. luku).
Huom! Soittamalla tilaajapalveluumme, hoidat kaikki tilaustasi koskevat asiat vaivattomasti. Puh. 90-6164 833.

Tilaushinnat
kotimaahan 12 kk 99 mk
myös muihin Pohjoismaihin
ilman postituslisää
muihin maihin 12 kk 112 mk
(hintavarauksin)

1,20 mk:n postimerkki

KIRJE

Sanoma Osakeyhtiö
Kansa taisteli
PL 850
00002 HELSINKI 200

KANSA TAISTELI
-miehet kertovat

PALVELU KORTTI

(Täytä tekstaten, merkitse rastilla käsiteltävää asiaasi selventävät vaihtoehdot)
□ Tilaan Kansa taisteli -lehden
___ kk:ksi alkaen ___ 198___
□ Olen uusi tilaaja
□ Olen jatkotilaaja
□ Vaihdan kotia, osoitteenmuutostiedot tässä kortissa
□ Peruutan___ /___ 198___ alkaneen tilaukseni
□ Osallistun Sanomain aikakauslehtien voimassa oleviin arvontoihin

Sukunimi	Etunimi
Jakeluosoite	Puh.
Postinumero	Postitoimipaikka

Osoitteenmuutostiedot: uusi osoite___ /___ 198___ alkaen.*)

Uusi jakeluosoite	Puh.
Postinumero	Postitoimipaikka

*) Teippaa korttiisi lehtesi takakannen oikeassa yläreunassa oleva osoitelipuke.

Talvisodan Fokker-lentäjiä ajokkeineen, vas. kersantti M. Alho, luutnantti F. Rasmussen, vänrikki T. Harmaja ja luutnantti P. Sovelius

Tanskalaiset olivat tekojen miehiä

EINO RITARANTA

Talvisodan päivinä ei myötätunnosta ja sympatiasta ollut puutetta. Todellisen avun laita oli kuitenkin vähän niin ja näin. Loistavan poikkeuksen tekivät urhoolliset tanskalaislentäjät, joista puolet uhrasi henkensä Suomen vapauden puolesta.

KAAKKOIS-SUOMEN vesistöistä on eräs sukeltajaryhmä muutaman viime vuoden aikana nostanut sodissamme tuhoutuneiden lentokoneiden jäännöksiä. Näiden joukossa on ollut kahden tanskalaisen vapaaehtoislentäjän talvisodassamme alasammutut koneet. Kuten on kerrottu, koneiden ohjaajat uhrasivat elämänsä taistellessaan Suomen puolesta. Tanskalaislentäjien panos tässä sodassa oli suurempi kuin yleensä muistetaankaan.

Monista maista saapuneiden vapaaehtoisten joukossa oli myös jonkin verran lentäjiä, enemmän tai vähemmän kokeneita. Koko Pohjois-Suomen ilmapuolustushan jäi omalla kalustollaan toimineen ruotsalaisen laivueen huoleksi. Muista saapuneista ohjaajista ainoastaan harva täytti sotalentäjälle asetetut vaatimukset.

PÄTEVÄÄ PORUKKAA

Pääosan vapaaehtoisista ulkomaalaisista lentäjistä muodosti kahdeksan tanskalaislentäjän ryhmä. Useimmat heistä olivat sotilaslentäjiä, jotka olivat lähteneet omista puolustusvoimistaan lupaa odottamatta. Suomessa heidät sijoitettiin kolmeen eri hävittäjälaivueeseen.

Lentolaivue 26 oli saanut aloittaa sotansa ikälopuilla Bristol Bulldog -hävittäjillä. Vasta tammikuun lopulla 1940 laivueelle alkoi saapua hieman uudenaikaisempia Gloster Gladiatoreita.

Nämäkin olivat tosin kaksitasoja ja erittäin herkästi haavoittuvia. Tyypillä saavutettiin kuitenkin lukuisia ilmavoittoja, joista neljä ensimmäistä jo helmikuun 2. päivänä. Yksi näistä oli tanskalaisen luutnantti *Jörn Ulrichin* Suomenlahdella alasampuma Tupolev SB-2 -pommittaja.

Helmikuun 13. päivänä Ulrich tuhosi kaksi SB-konetta Jänisjärven yläpuolella. Kolmannen hän sai vielä savuamaan Tulemajärven seudulla, mutta tämä jäi epävarmojen tiliin.

Sama päivä koitui myös Ulrichin itsensä kohtaloksi. Hänen koneensa GL-257 sai osuman Värtsilän yllä käydyssä ilmataistelussa ja tuhoutui. Ohjaaja haavoittui pahoin.

Toinenkin tanskalainen ammuttiin alas samassa kahakassa. Luutnantti *Knud Kalmberg* sai surmansa hänen ohjaamansa GL-260:n syöksyttyä palavana maahan. Päivää aikaisemmin hän oli saanut saaliikseen SB-2 -pommittajan Loimolan kaakkoispuolella.

Helmikuun 19. päivänä merkittiin luutnantti *Poul Christensenin* tilille 1/2 ilmavoittoa hänen osallistuttuaan Polikarpov I-153 -hävittäjän tuhoamiseen yhdessä vänrikki *Sihvon* kanssa. Kymmenen päivää myöhemmin hän sai Polikarpov I-16 -hävittäjän vetämään savuvanaa Vuoksenniskan yläpuolella, mutta voitto jäi varmistamatta.

Muutama tunti tämän jälkeen hän osallistui sodan suurimpaan ilmataisteluun Ruokolahdella. Hänen Gladiatorinsa GL-261 syttyi osumasta tuleen. Christensen turvautui

Lentolaivue 24:n ohjaajia tauolla, vas. takana lentomestari V. Pyötsiä, vääpeli L. Heikinaro, luutnantti J. Sarvanto ja luutnantti E. Frijs, edessä vas. kersantti R. Heiramo, kersantti E. Kinnunen ja ylikersantti T. Kaarna

Vihollisen pommikone on pudonnut korpimaastoon

Neljä tanskalaislentäjää sai ajokikseen herkästi haavoittuvan Gloster Gladiatorin — kohtalokkain seurauksin

laskuvarjoon, mutta ehti sitä ennen saada vakavia palovammoja.

Neljäs tanskalainen Gladiator-ohjaaja oli luutnantti *C. M. H. Kristensen*. Hänellekin oli käydä huonosti helmikuun 13. päivänä. Ollessaan harjoituslennolla Parolassa hänen ohjaamansa Bristol Bulldog törmäsi jäähän vaurioituen pahoin. Ohjaaja selvisi kuitenkin pelkällä säikähdyksellä.

Karkauspäivän suuri ilmataistelu jäi myöskin Kristensenin viimeiseksi. Hän syöksyi GL-259 -koneineen Saimaan jäälle saaden surmansa.

EPÄONNEA FOKKEREILLA

Lentolaivue 24 oli sodan alkaessa toinen kahdesta hävittäjälaivueesta. Se oli varustettu suhteellisen ajanmukaisella Fokker D-21 -tyypillä. Kaksi tanskalaislentäjää sijoitettiin tähän laivueeseen siksi, että he olivat jo kotimaassaan lentäneet samantyyppisillä koneilla.

Helmikuun alussa maamme asutuskeskuksia vastaan suunnattiin entistä kiivaampia pommihyökkäyksiä. Pommitusmuodostelmat olivat enimmäkseen melko suuria, ja niiden suojana saattoi olla jopa 30—40 hävittäjää eli enemmän kuin pystyimme yhdellä kertaa lähettämään niitä vastaan. Niin myös helmikuun toisena päivänä, jolloin eräässä päivän monista ilmataisteluista luutnantti *Fritz Rasmussenin* ohjaama FR-81 ammuttiin tuleen Rauhan yläpuolella. Ohjaaja hyppäsi, mutta hänen laskuvarjonsa paloi ja hän putosi kuolemaan.

Myös helmikuun 19. päivänä käytiin lukuisia ilmataisteluita aina suurenevia pommituslauttoja vastaan. Luutnantti *Erhard Frijs* hyökkäsi erään vihollismuodostelman joukkoon Heinjoella, jolloin hänen koneensa FR-80 sai osumia pommituskoneiden torjuntatulesta. Kone syöksyi maahan ja Frijs sai surmansa. Ennen kaatumistaan hän oli ehtinyt saavuttaa 1 1/2 ilmavoittoa.

KOULUTUSLEIRIKIN TAISTELI

Sodan aikana perustettu uusi hävittäjälaivue, LLv 28, alkoi saada ranskalaista Morane Saulnier M.S. 406 -kalustoa helmikuun alussa. Koulutus tapahtui Säkylässä. Samalla laivue osallistui Lounais-Suomen puolustukseen ehtien ennen sodan päättymistä saavuttaa 14 ilmavoittoa. Näistä yksi merkittiin 3.Lentueeseen kuuluneen tanskalaisen luutnantti *M. Fensboen* tiliin.

Kahdeksas tanskalaispilotti oli luutnantti *K. Clauson Kaas*. Hän oli joukon vanhin, ja hänen mukanaolonsa oli merkittävä siinäkin suhteessa, että hän oli osallistunut jo Suomen vapaussotaan 22 vuotta aikaisemmin! Ennen liittymistään LLv 28:aan hän ehti noutaa kolme Gladiator-hävittäjää Ruotsista Suomeen.

Tanskalaisten vapaaehtoislentäjien ryhmä joutui antamaan liiankin raskaan uhrin ystävämaan puolesta: kahdeksasta miehestä neljä kaatui ja kaksi haavoittui. Heidän työnsä ansaitsee syvimmän kunnioituksemme. □

Kirjallisuutta

RATKAISU-TAISTELUN ANATOMIAA

Eino Pohjamo: Ihantalan murskattu teräs, Lähikuva lähitorjuntamiehistä, Karisto, Hämeenlinna 1981, 238 sivua, valokuvia, karttoja ja piirroksia.

JR 12:n taistelujen pätevä kuvaaja viipyy vielä Ihantalassa keskittyen tällä kertaa yksityiskohtaisesti tutkimaan nyrkki- ja kauhumiesten hurjia tempauksia kesä- ja heinäkuun vaihteessa 1944. Noina päivinähän ratkottiin Rauhamäessä ja Ihantalan kirkolla isänmaan kohtaloita: vihollisen suurhyökkäys torjuttiin lopullisesti uusien lähitorjunta-aseiden avulla, joiden takana olivat kovat pojat — yksin Torsten von Essenin pataljoona II/JR 12 tuhosi 48 tunnin kuluessa 25 panssarivaunua!

Pohjamo kuvaa lähitorjuntamiesten kylmäpäistä sotaa yksityiskohtaisesti ja jännittävästi, antaa runsaasti teknistä tietoa niin panssarivaunuista kuin torjunta-aseistakin sekä syventyy kesän 1944 torjuntataistelujen yleiskulkuun ja olemukseen. Lukijalle jää kuva panssarintorjunnan täysin ratkaisevasta merkityksestä. Panssarintorjunnan puolestaan ratkaisevat toisaalta aseet sekä toisaalta henki ja taistelutaito. Tai niinkuin miehet sen sanoivat: "Kyllä se rautakin palaa kun on hyvät sytykkeet."

Mainio kirja!

E.

RÄMÄKÖITÄ POIKIA

Taisto Huuskonen: Teräsmyrsky, WSOY, Juva 1981, 335 sivua.

Huuskonen, entinen suomalainen rajavartija, loikkasi vuonna 1949 Neuvostoliittoon, koki tavanomaisen vankilakierroksen ja päätyi Stalinin kuoleman jälkeen Petroskoihin, missä ryhtyi kirjailijaksi. Huuskosen sotaromaani, joka kuvasi kesän 1944 taisteluja Kannaksella, saavutti Neuvostoliitossa menestystä ja käännettiin venäjäksi ja viroksi. Lopulta kirjailija kuitenkin kyllästyi Neuvostomaahan, pääsi ETYKin liennytysvaiheessa takaisin kotimaahan ja kirjoitti dokumentin nimeltä 'Laps Suomen'. Tämä Neuvostomaata kärkevästikin arvosteleva WSOY:n kirja on saavuttanut huomattavan menestyksen.

Ilmeisesti Huuskonen oppi Petroskoissa kirjailijan ammatin, sillä nyt Suomessa ilmestynyt romaani, joka kuvaa erään pst-tykkiryhmän taistelua Etelä-Kannaksella ja Äyräpään sillanpäässä kesällä 1944, on taitavasti tehty. Rehevä huumori on paikoin varsin nautittavaa ja henkilökuvaus luontevan tuntuista. Taisteluja kuvataan asiantuntijan ottein, joskin joitakin virheellisiäkin käsityksiä esiintyy — tuskin esimerkiksi korkeat komentajat pahuuttaan tapattivat miehiä Vuosalmella, kyse oli kyllä aivan muusta.

Joka tapauksessa mukava kirja.

J.

VANKILASTA VANKILAAN

Oskar Himiläinen: Vieras isänmaa, Inkeriläisen kohtalontie. **Gummerus, Jyväskylä 1981, 205 sivua, valokuvia.**

Kirjoittaja syntyi Inkerinmaan Soikkolan pitäjän Kolkanpään kylässä 1915 ja oli siis Stalinin vainon ja karkoitusten alkaessa nuori mies parhaissa vuosissaan. Ehkäpä hän juuri siksi kesti niinkin hyvin loputtoman kiertokulun lukemattomissa vankiloissa ja työleireillä koko laajassa Neuvostomaassa aina Kaukoitää myöten. Seuraavat vaiheet olivat Puna-armeija, mottiin jääminen Puolassa 1941, saksalainen sotavankileiri, siirto Suomeen, vapauttaminen leiristä ja liittyminen Heimopataljoona 3:n riveihin. Kannaksella, muun muassa Äyräpäässä taistellut pataljoona hajotettiin rauhanteossa ja miehistö palautettiin Neuvostoliittoon lukuunottamatta niitä onnellisia, jotka pääsivät karkuun Ruotsiin.

Kirjoittaja, alkuaan Arhipov, kuului näihin onnen suosikkeihin. Hän kertoo tapahtumista tasapaksusti, kansanmiehen yksinkertaisella tarinointityylillä.

J.

RATKI-RIEMULLISTA KAPINANTEKOA

Paavo Susitaival: Aktivisti ei hellitä, Tapahtumia, muistelmia ja mielipiteitä 1917—1939, koonnut Kauko Kare, **Karisto, Hämeenlinna 1981, 317 sivua, valokuvia.**

Paavo Susitaival, 85, yleisesikuntaupseeri, kirjailija ja poliitikko, on vuosikymmenet ollut Suomen poliittisen elämän enfant terrible. Itse hän täsmentää elämänkaarensa näin: "Kolme sotaa. Kaksi kapinaa. Neljä linnareissua. Kerran valitettavasti myös eduskunnassa...."

Kauko Kareen taitavasti stilisoima teksti on kiinnostavaa luettavaa. Susitaipaleen mietteet alkavat olla viimeisiä henkilökohtaisia kannanottoja aktivistiaikaan ja vapaussotaan. Hänen muisteluksensa nuoren tasavallan sotaväen alkuvaiheista ja yksityisen sotakorkeakoulun "kahvilakurssista" Berliinissä ovat riemullista tekstiä. Lapuan liikkeestä ja IKL:n vaiheista annetaan kiinnostavaa tietoa sisäpiirin miehen asiantuntemuksella ja vapauttavalla huumorilla.

Kirjan loppupuoli on vakavampaa mietiskelyä: otetaan kantaa talvisodan problematiikkaan, sotaan ja sotataitoon yleensä, Pohjolan puolueettomuuteen ja vieläpä vapaamuurariuteen.

Asioista ja niiden yhteyksistä voidaan tietenkin esittää eriäviä mielipiteitä. Kuitenkin kaikitenkin — on varsin kiinnostavaa saada käsiinsä puheenvuoro taholta, jonka mielipiteet viime vuosikymmeninä vain kovin harvoin ovat päässeet julkisuuteen.

E.

OIKEUSMURHA VIELÄ KERRAN

Hannu Rautkallio: Sotasyyllisyysnäytelmä, Valvontakomission salaiset asiakirjat puhuvat, **Weilin+Göös, Savonlinna 1981, 336 sivua.**

Tohtori Rautkallio on jatkanut Ison-Britannian salaisten arkistojen tutkimustyötään ja syventynyt tällä kertaa Liittoutuneiden valvontakomissiossa toimineiden brittien papereihin — Neuvostoliiton asiakirjoihinhan ei päästä käsiksi.

Huolimatta siitä, että britit olivat komissiossa jotakuinkin statisteina — eiväthän neuvostoliittolaiset aina välittäneet edes kertoa liittolaisilleen komission nimissä suorittamistaan toimenpiteistä — on kirjassa joitakin kiinnostavia tietoja esimerkiksi venäläisten suhtautumisesta asekätkentään ja Reserviupseeriliittoon sekä sotilasliittosuunnitelmista vuonna 1945. Mielenkiintoinen on myös kirjoittajan väite, että sotasyyllisyyskysymyksen esilleottoon vaikutti ratkaisevasti kostonhimoisten kotikommunistien asiasta pitämä meteli ja kirjoittelu Moskovan radioon ja Neuvostoliiton lehtiin — vanha ja aina käyttökelpoinen menettelytapa.

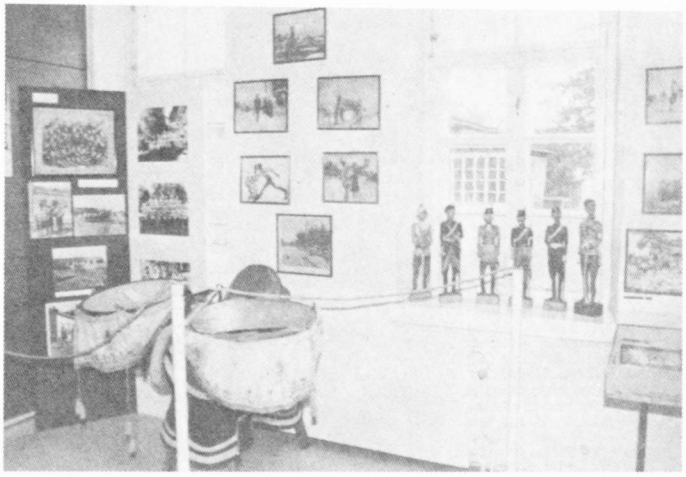
Itse oikeudenkäyntiä on käsitelty tavalla, joka lähtee siitä, että lukija tuntee tosiasiat ennestään — esimerkiksi tunnetun Buschenhagenin todistuksen yhteydessä ei ole kerrottu, että hän myöhemmin venäläisten sotavankeudesta vapauduttuaan peruutti koko todistuksen.

Joka tapauksessa lukemisen arvoinen kirja.

J.

Maanpuolustuskiltojen Uudenmaan piiri järjestää kuluvan kuun 17. päivänä, keskiviikkona, kello 19.00 Yliopiston juhlasalissa muistoihin vetoavan maanpuolustuskonsertin, jossa esiintyvät Helsingin Varuskuntasoittokunta ja Viipurin Lauluveikot. Tulot käytetään Kaunialan sotavammasairaalan potilaiden hyväksi. Pääsymaksu on 20 markkaa. Lippujen saannista ynnä muusta tätä odotettua konserttia koskevasta saa tietoja puhelinnumerosta (90)-496 186/Tetri.

Pidetäänpäs tärkeä asia mielessä!

•

Reijo Porkka, Kajaaninlinnantie 6 B 17, 00900 Helsinki 90, puhelin kotiin (90)-335 602 ja työhön (90)-7332 744, on jo useita vuosia valtion apurahan turvin keränyt tietoja suomalaisista valokuvaajista. Nyt hän etsii yhteyttä henkilöihin, jotka voivat kertoa sotien rintamavalokuvaajista. Erityisesti Porkkaa kiinnostaa, pidettiinkö TK-kuvaajia pelkureina vai yltiöpäisinä sotasankareina. Uskottiinko heidän kuviinsa vai pidettiinkö niitä lavastettuina? Toimivatko TK-kuvaajat todella etulinjassa?

Kertokaapas Porkalle käsityksistänne!

•

Arvo Lehtonen, Alhoniitynkatu 9, 37130 Nokia 3, haavoittui Torniossa 1.10.1944 ja makasi vuorokauden ojassa yhdessä Veikko Turusen kanssa. Vasta sitten onnistui Mannerheim-ristin ritari, majuri Pentti Valkonen saamaan miehet suojaan ja hoitoon Ruotsin puolelle. Valkonen itse kaatui 6.10.44. Lehtonen haluaisi yhteyttä kohtalotoveriinsa Veikko Turuseen.

•

Matti Kokko, syntynyt Rautjärvellä 3.6.1925, kaatui konekivääriampujana Karjalan kannaksen Ihantalan alueella jollakin suolla vetäydyttäessä taaksepäin 27.6.1944. Ruumis jäi viholliselle eikä tapahtuman yksityiskohdista ole saatu tietoja — ehtikö esimerkiksi joku toteamaan hänet kuolleeksi vai jäikö hän kentälle haavoittuneena?

Tietoja haluaisi sankarivainajan eno Reino Vertanen, osoite Takakatu 12, 88600 Sotkamo, puhelin 986-61 284.

•

A. Penttinen, rakennusmestari, Koulukatu 19 A 23, 20100 Turku 10, haluaisi tietoja tästä joulunviettokuvasta, joka on ilmeisesti otettu Jandebajoella Mainila-tukikohdassa jouluna 1943. Edessä vasemmalla on komppanian päällikkö luutnantti T.O. Leskinen. Keitä ovat muut?

•

Ratsuväkimuseo Lappeenrannan Linnoituksessa järjestää ajankohtaisia näyttelyitä. Kuvassamme osasto Breitenfeldin taistelun juhlanäyttelystä, johon oli saatu esineitä muun muassa Ruotsista.

•

Väinö Korkeila, vanha ystävämme Loimaalta, on lähettänyt lukijoittemme iloksi kuvan jatkosodan aikaisesta puuveistoksestaan. Taideteoksen tilasi päätoimittaja ja Suomen saunaseuran puheenjohtaja Matti Wiherjuuri, joka lähetti sen ystävälleen Saksaan. — Ilmankos ne siellä Keski-Euroopassa ovat nyt niin innostuneita näihin saunatouhuihin!

•

JR 49:n historian toimituskunta kertoo, että rykmentin historiankirjan — 2.Divisioonan Jalkaväkirykmentti 49 sodassa vv. 1941—1944 — painos on loppunut. Kirjaa voi kuitenkin edelleen tilata, koska mahdollisuuksia toisen painoksen ottamiseksi tutkitaan. JR 49:n Historiatoimikunnan osoite on Koroistentie 6 F 4, 00280 Helsinki 28. □